КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

(С В Е Т)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советеи Министрий Советеи орган

Орган Чечено - Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР.

ГАЗЕТА АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ 146 (4457). ШОАТТА, 5 декабрь 1970 шу Мах 2 кап.

ТАХАН — СОВЕТСКИ КОНСТИТУЦЕ ДИ

БОКЪОНЦА ДОЛА ХАЛКЪА IАЬДАЛ

Тахан СССР Конституце ди да. Вай Даьхен дерригача халкъийн доккха шIей ди из. Укх лаьттан тIа эггара толамагIа йола демократи я Советски демократи. Сийлахь-йоккхача Октябрьски революце хьаькхаллай кердача тайпара йола пачхаьлкхе — Советий республика, кердача тайпара демократи — къахьегамхоштн йола демократи. «Пачхаьлкхе из вай воаш да», — аьнна Владимир Ильича Ленина. Цу дешаша хьагойт советски нах шоай мехка бизза дай болга.

В. И. Ленина идей ларда тIа оттадир РСФСР эггара хьалхара конституци. Цо чIоагIйир болхлошеи ахархошеи аькхха котадо, къахьегамхошта дукхен тIа эггара хьалха слар политически социальни бокъонаш. СССР Советий шоллагIча съезде 1924 шер 31-ча январе тIаийцар СССР Конституци. Цо законодательно чIоагIдир цхьан союзах пачхаьлкхен системе кортмукъа халкъаш шоай лоIамагIа вIашагIкхетар. 1936-ча шера 5 декабре Советий Чрезвычайни бIархагIча Ерригсоюзни съездо тIаийцар СССР керда конституци, хIаьта из да советски демократе, дерригача халкъа шIей хиина дIаэттад.

Укх шера конституце ди дезду ший тайпарча хьалашка: В. И. Ленин ваь 100 шу дизача юбилейни шера, КПСС XXIV-ча съезд сийленца накъадаха дерригa советски халкъ кийчлуча хана. Вай закони вахари вIашидухьаленаш йолаш да. Пукъх латт советски демократе совле. Конституце тIа дIа мел яздьр материальни политически гарантешца Iалашдаь да. Цу тайпара гарантеш хила йиш яц капиталистически мехкашка. Буржуазни демократе ши дукъа йола граждански бокъоний декларацеш къахьегамхой Iехабара арайоалаш я. «Политически фразах латташ демократи, экономически пахарах латт», — яздаьд В. И. Ленина.

Вай пачхаьлкхен экономически политически лардаша советски гражданашта, моллагIча къамах уж бале а, ниiсхо Iалашъю пачхаьлкхен, болхама, культуран, общественно - политически вахари дерригача доакъошка. Из къагга хьагойт вай таханарча вахаро, СССР халкъашта юкъерча ленински доттагIло.

«Пролетарски, социалистически демократи миллиона-аза демократичнегIа я моллагIча буржуазни демократел, яха ленински дешаш, доккхал а деш кердадоах вай, — аьлар В. И. Ленин ваь 100 шу дизара хетаяьча торжественни заседание ше къамаьл деш нов. Л. И. Брежнева. — Вай пачхаьлкхе хиннай, йолаш я, хIаьта хург а я къахьегамхой пачхаьлкхе, къахьегамхошта кулгалдеш йола пачхаьлкхе».

Хьалхаргьа вай Нохч - ГIалгIайче. Пачхаьа замалахь цхьаькха тайпа прогресс йоацар. Iаьапо тоIабаь баьлла тIехьабиса хиина йола тахан йоккха промышленность, механизированни юртабовлам, легIана культура йола республика а хиина латт.

1913-ча шера арахенаш хиначул 92-аза дукхагIа продукци арахец хIанз республика промышленносто.

Берригача мехка довзаш ю Нохч - ГIалгIайчен мехкадьатта. Укх юбилейни шера республика мехкадьаттахошта юш теннад Даьхенн 20 миллион тони «Iаьржа дошув» дала.

Хьалха мехкадьатта чакхдоахаш ворхI кубовн батарея мара ца хиннача, хIанз Грозне болх беш я керда йоккхий мехкадьатта чакхдоаха заводаш. Цар арахец чIоагIа лоархIаме продуктащ: ацетон, спирт, полиэтилен, кхыдолаш.

1913-ча шерарчул ээрза дукхагIа продукци арахец хIанз машинашьечи металлообработки заводаша.

ЧIоагIа легIаенай кхачан промышленность, керда хьахиннай консерваш, дулх, шура, шекар, чхьагIар доакхха доакъош.

ХIанз республике я 51 колхози 52 совхози. Революци хилалехьа Нохч - ГIалгIайчен территоре тIа 2 эзар гектар хий дезха лаьттаи дар, хIанз 100 эзар гектар сонгIа да уж.

Шерра даьржад комсаш кхеяр, чхьагIар доакхха йоакхха район хулаш йоагIа вай республикех.

Революци яалехьа кхыметтел ший йоазув а хиннадац нохч-гIалгIай халкъа. Тахан республике ерсий, нохчий, гIалгIай меттала арадувл республикански газеташ, литературно - художественни альманахаш, книжни надательства арахец чуложественни, политически, кхыдола литература, 252 100 дешархо ва республика школашка дешаш. Iилмане лакхехьарча дешарен институташка болх беш ва 1676 Iилман болхло. Царна юкъе ва 17 доктор 305 Iилмай кандидат.

Иштта да СССР Конституце бокъонех пай республике хьаххина цхьадола хувцамаш. Уж кхы а дувца за.

КПСС XXIII-ча съезда решенеш кхоачаш а еш, парте ца хаддаш йоакхо ю социалистически демократи дIахо легIайоалара, пачхаьлкхени общественни гIулакхашдеча наьха хьинар айдара.

Тайп-тайпарча формашкеи доcтамашкеи гIалла легIайоагIа советски демократи. Цудукъа лоархIаме да цун хIара оагIон болх ца хаддаш тоабир. Дукха ха йоацаш Москве хиннача къахьегамхой депутатий юртайн поселкайн Советий исполкомий председателий Ерригроссийски совещане белгалдаьхар хIанз советашта хьалхашка латта декхараш. Уж сийленца кхоачашдара тIаберзабаь хила беза моттигерча Советий беррига низ. Социалистически пачхаьлкхен лард, эггара дукхагIа нах юкъе бола халкъа организаци я Советаш.

Советски наха сийлахь - йоккхий бокъонаш еннай СССР Конституце. Цхьабакъда, царна цхьана советски демократе хьалхашха оттаду сийлахь - доккхий граждански декхараш а. ХIара советски граждашин декхаряйла ва законаш сийленца кхоачашде, къахьегама дисциплина лорае, общественни декхараш цIена кхоачашде, социалистически общежитий бокъоний сий де, социалистически доаладахье лорае а чIоагIъе а.

Нохч - ГIалгIайчен къахьегамхой, дерригa советски халкъ а санна, хьамсарча партена гонахьа айхха кхотабенна, тIагIертта къахьегаш ба вай Даьхен низ чIоагIбара, коммунизма идеалаш котъяхара. Къахьегама толамашца накъабола уж КПСС XXIV-ча съезда.

В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкадьатта чакхдоахача завода кхоалагIча цеха № 1—2 йолче установка коллектива пхи шера план кхоачашъь дукха ха я. Юбилейни шерара задани социалистически декхарш толамца кхоачашдеш да. Продукцета дIа бола мах хIаналехье дикка лоабаьб. Иштта къахьегарах установка коллективана завода Сийлен грамото еннай. Укхаза белгалбакха лов технологически процесс дика йоахаш йола воакхагIоль оператор Кузьмин Виталий, оператора гIончаш Косарев Владимир, Богородицкая Раиса. Технологически режим цIаккха талхийтан царех сагo. Цулукъа цар сменаш хьовзам ца кулаш чакхъюъ.

СУРТА ТIА (аьрдехьара аьттехьа) Кузьмин Виталий, Богородицкая Раиса, Косарев Владимир.

И. Плиева сурт.

ВАРШАВСКИ ДОГОВОРА ЮКЪЕ ДАКЪА ЛОАЦАЧА ПАЧХАЬЛКХЕНИЙ ПОЛИТИЧЕСКИ КОНСУЛЬТАТИВНИ КОМИТЕТА СОВЕЩАНЕХ ЙОЛА

КОММЮНИКЕ

1970 шера 2 декабре Берлина хилар доттагIалах, вIаши гIулакхаш леладарах, вIаши новкъостал дIарахдолча Варшавски Договора юкъе дакъа лоацача пачхаьлкхений Политически консультативни комитета совещани.

Совещанена юкъе дакъа лоацаш хилар:

Болгаре Халкъа Республикера — Тодор Живков, Болгарски коммунистически парте Центральни Комитета Хьалхара секретарь, Болгаре Халкъа Республика Министрий Совета Председатель, Станко Тодоров, Политбюро член, Болгарски Коммунистически парте Центральни Комитета секретарь, Иван Башев, Болгарски коммунистически парте Центральни Комитета член, Болгаре Халкъа Республика кхыча мехкашцарча гIулакхий министр;

Венгерски Халкъа Республикера — Янош Кадар, Венгерски социалистически болхлой парте Центральни Комитета Хьалхара секретарь, Ене Фок, Венгерски социалистически болхлой парте Центральни Комитета Политбюро член, Венгерски революционни болхлой — ахархой правительства Председатель, Золтан Комочин, Политбюро член, Венгерски социалистически болхлой парте Центральни Комитета секретарь, Янош Петер, Венгерски социалистически болхлой парте Центральни Комитета член, Венгерски Халкъа Республика кхыча мехкашцарча гIулакхий министр;

Германски Демократически Республикера — Вальтер Ульбрихт, Германе Социалистически едини парте Центральни Комитета Хьалхара секретарь, Германски Демократически Республика Пачхаьлкхен совета Председатель, Вилли Штоф, Германе Социалистически едини парте Центральни Комитета член, Германски Демократически Республика Министрий Совета Председатель, Эрих Хоннекер, Германе Социалистически едини парте Центральни Комитета Политбюро член, Германе Социалистически едини парте Центральни Комитета секретарь, Герман Аксен, Германе Социалистически едини парте Центральни Комитета Политбюро членалла вола кандидат, Германе Социалистически едини парте Центральни Комитета секретарь, Отто Винцер, Германе Социалистически едини парте Центральни Комитета член, Германски Демократически Республика кхыча мехкашцарча гIулакхий министр;

Польски Халкъа Республикера — Владислав Гомулка, Польски болхлой вIашагIкхийттача парте Центральни Комитета Хьалхара секретарь, Юзеф Циранкевич, Польски болхлой вIашагIкхийттача парте Центральни Комитета Политбюро член, Польски Халкъа Республика Министрий Совета Председатель, Зенон Клишко, Польски болхлой вIашагIкхийттача парте Центральни Комитета Политбюро член, Польски болхлой вIашагIкхийттача парте Центральни Комитета секретарь, Стефан Ендриховский, Польски болхлой вIашагIкхийттача парте Центральни Комитета Политбюро член, Польски Халкъа Республика кхыча мехкашцарча гIулакхий министр;

Румыне Социалистически Республикера — Николае Чаушеску, Румынски коммунистически парте Генеральни секретарь, Румыне Социалистически Республика Пачхаьлкхен совета Председатель, Илие Вердец, Румынски коммунистически парте Центральни Комитета Исполкомен Массазарча президиумен член, Румыне Социалистически Республика Министрий Совета Председатели хьалхара заместитель, Пауль Никулеску-Мизил, Румынски коммунистически парте Центральни Комитета Исполкомен Массазарча президиумен член, Румынски коммунистически парте Центральни Комитета секретарь, Корнелиу Манеску, Румынски коммунистически парте Центральни Комитета член, Румыне Социалистически Республика кхыча мехкашцарча гIулакхий министр;

Советски Социалистически Республикай Союзера — Л. И. Брежнев, Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Генеральни секретарь, А. Н. Косыгин, Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Политбюро член, Советски Социалистически Республикай Союза Министрий Совета Председатель, К. Ф. Катушев, Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета секретарь, А. А. Громыко, Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета член, Советски Социалистически Республикай Союза кхыча мехкашцарча гIулакхий министр;

Чехословацки Социалистически Республикера — Густав Гусак, Чехословаке Коммунистически парте Центральни Комитета Хьалхара секретарь, Любомир Штроугал, Чехословаке Коммунистически парте Центральни Комитета Президиума член, Чехословацки Социалистически Республика правительства Председатель, Василь Биляк, Чехословаке Коммунистически парте Центральни Комитета Президиума член, Чехословаке Коммунистически парте Центральни Комитета секретарь, Ян Марко, Чехословаке Коммунистически парте Центральни Комитета член, Чехословацки Социалистически Республика кхыча мехкашцарча гIулакхий министр, Милан Клусак Чехословацки Социалистически Республика кхыча мехкашцарча гIулакхий министра заместитель.

Совещанена юкъе дакъа лоацаш хиннараша дийцар е дешаш:

— Европе кхерамзле чIоагIъярахи машаре вIаши гIулакхаш леладар дегIадоаладарахи;
— Индокитаера хьал ирдаларах;
— Гаргарча Малхбоалерча хьалах;
— Гвинейски Республикина духьаьарча колонизаторий агрессех.

Цу дешай хьаьхетъа тIаийца документаш кепа теха къаьста арадохх.

Политически консультативни комитета совещани чакхъяьлар цуьна юкъе дакъа лоацаш хиннараша бале, вежарашка вIаши гIулакхаш леладеш, бизза барт болаш.

Берлин, 1970 шера 2 декабрь

НОВ. А. И. МИКОЯНА ОКТЯБРЬСКИ РЕВОЛЮЦЕ ОРДЕН ЯЛАРАХ ДОЛА СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Коммунистически партена Советски пачхаьлкхенеи халкъина карагIайна дика хIамеш бахьан долаш а ваьча тийпахь дена кховзткъе пхийтта шу дизарна дувзаденна а Октябрьски революце орден лойла нов. Анастас Иванович Микояна.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Н. ПОДГОРНЫЙ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль, 1970 ш. 2 декабрь.

«КОСМОС-381» — СИГАЛА

1970 шера 2 декабре Советски Союзе сигалъяхийтай аргIанара Лаьттан искусственни спутник «Космос-381».

Спутника тIа оттаьча Iилмач аппаратура болармагIа болх бу. ГIочуухача информацена обработка еш а координационно - вычислительни центр.

(ТАСС).

ЕВРОПЕ КХЕРАМЗЛЕ ЧIОАГIЪЯРЕИ МАШАРЕ ГIУЛАКХАШ ЛЕЛАДЕЛГА ДЕГIАДОАЛАДАРЕИ ДЕШАЙ ХЬАКЪЕХЬАРА

ЗАЯВЛЕНИ

Варшавски Договора юкъебоагIча пачхаьлкхений Политически консультативни комитета Берлине хиннача совещане дакъа лоаца Болгаре Халкъа Республика, Венгерски Халкъа Республика, Германски Демократически Республика, Польски Халкъа Республика, Румыне Социалистически Республика, Советски Социалистически Республикай Союз, Чехословацки Социалистически Республика хьежар Европе оттаи латтача хьалага.

Совещане раьза а болаш белгалдаьккх социалистически мехкаша деш долча гIулакхаша европейски континентера хьал тоадара а тайп-тайпара общественни строй йола пачхаьлкхенаш машаре ярара принципаш практически кхоачашъяра а эффективно новкъостал деш хилар. Белгалдаьккхар укх тIехьарча хана европейски пачхаьлкхенашта юкъе кхоххам дIабенихара, политика лоалахой гIулакхаш вIаши леладара тенденцеша шоашта тIа тIа шерагIа никъ боаккхаш хилар.

Совещане яьккача пачхаьлкхенаша заьхьал буц Европа дерригача мехкий, доккхийтар а дIамгачар а, хьашташа машара бола, дерригача дунен гIа машар чIоагIбелга Iалашдеш бола европейски гIулакхий никъ. Шоай оагIорахьара дунен халкъашта юкъера кхоххам дIабаккхара политика дIайхьа кийча йоача Европа кхыча пачхаьлкхенашца вIаши пайда баргбола гIулакхаш шерIаран кIоаргдаран дIахо а новкъостал де дига да уж. Юха а белгалдаьккхар ерригача пачхаьлкхенашта юкъе шоай лоIаме хилара, суверенитета, территори бIарча хилера, цхьатарра бокъонаш хилара, чурча гIулакхашта юкъе ца тIергара принципаш-цIенхашта леладина ерг ца хилар.

Совещанена юкъе дакъа лоацаш хиннараша белгалдаьккхар СССР ай ФРГ-аней юкъе договор дари ПНР-анеи ФРГ-аней юкъерча договора парафирован ири бокъха лоархIам болаш хилар. Дунен шоалагIа тIом хиларая тIехьа тIехьагIа дегIаддарахь этта Европе хIанз долаш дола хьал, европейски пачхаьлкхений хIанзара тоадоиаш лохаргдоваш хилар могадеш тIамар, къовсаме дола дешаш низага е кхерам юкъебоалабарга из кховдаш дукхьала машара средствашца къовстадара принцип леладар — из дерригa а бокъха лоархIам болаш да европейски машара, европейски халкъий маьршача кхоаненна. Уж договораш законагIа чIоагIдаоеррига пачхаьлкхенийн хьалъийн керттерча хьашташа маьхара хургда.

Совещанена юкъе дакъа лоацаш хиннараш цхьа барт а болаш раьза хилар Германски Демократически Республика машар безача политикаша барт — цхьозгIо йолаш хила. Европе дерригача дегIаддаро тешалу ГДР-а дакъа а ца лоацаш цу районе чIоагIача машара здани хьалъе йиш йоацаш хилара. Германски Демократически Республикаеи хIанз укх сахьата цхьатарра бокъонаш йола гIулакхаш оттадела йолча кхыча пачхаьлкхенаштеи юкъе иштта доле гIулакхаш оттадар, царна цхьана ГДР-ай ФРГ-анеи юкъе дунен халкъашта юкъерча бокъон юкъара тIаийнача нормай ларда тIара гIулакхаш а оттадеш, цхьатарра бокъо йола член лоархIаш ГДР ВIашагIкхийттача Къамий Организацен кхыйолча дунен халкъашта юкъерча организацешкеи дIаэхар хано керттера дIалехараш да, европейскии дунен халкъашта юкъерен кхерамзле чIоагIъяра юкъе лоеца лоархIаме дакъа а хургдар пох.

Совещане дакъа лоацача пачхаьлкхенаша дизза хьалдоал юкъе деш шийна тIехьа тIадоагIача дерригаенцца ФРГ-ас Мюнхенски соглашени тIа ца эшилта Чехословацки Социалистически Республика хьадехар. Шийна цуъ гIайра гитлеровски политика йоаллаш йолча цу диктатах ФРГ къаьста а лаьадa а хьакъоастаяро новкъостал дергдар Европера хьал тоадарах социалистически мехкашцара - ФРГ гIулакхаш тоадарех.

Совещане белгалдаьккхар Европе йолаш йола кхыйола проблемаш къостаяра эша предпосылкаш хьахулаш латташ хилар, цунца дувзаденна хIанз еш латта Малхбузерча Берлинах йола переговораш вIаши тIаэца мегаргбола, Европа юкъьера кхоххам дIабаккхара хьаштаеш, хIаьта иштта Малхбузен Берлине бахача наха эшараша, ГДР законагIа долча хьашташеи суверенни бокъонашеи лаьрхара бола барт хинна чакхьаргхиларах тешаш дийнар.

Совещанена юкъе дакъа лоацаш хиннараша белгалдаьккхар кхерамзлени вIаши гIулакхаш леладерен дешай хьакъехьара Европа юкъара совещани гулъярах Европе машар чIоагIбара наьхьа, керда йоккха этап хургхиларах шоаш тешаш хилар.

Кийчо еш болх бар бахьан долаш иштта йола совещани яр хIанз хьаьяй кхоачамбола предпосылкаш. Белгалъяьнний дей повестка, кьоастаьй совещанена юкъе дакъе доацаргдарий состав, совещани барт болаши дика результаташ йолаша чакхьяла Iалашдара эша шерра лард яалай. Совещани гулъярна дувзаденнача дерригача дешай хьакъехьа барт баро дIадех хIанз шин оагIорахьара контакташ ешшехь хьаштдолча ерригача пачхаьлкхенаша дакъа а лоацаш дукхача оагIорахьара консультацеш ела. Цунга тIехьа шоаш хилаяхьахайтад дукхача европейски пачхаьлкхенаша.

Совещанена юкъе дакъа лоацаш хиннараша раьза хинна тIаийцар Европа юкъьара совещани гулъеш хиларна дувзаденнача дешай хьакъехьа кийчо яра хьаштдолча пачхаьлкхений вакалаш Хельсинке вIашагIтохарах йола Финляндe правительства керда инициатива. Совещане яьхкача пачхаьлкхенаша дIахайкалу Европа юкъьара совещани яра практически кийчо еча новкъостал дера долча вIашагIкхетарашта юкъе дакъа лаца шоаш кийчо хилар.

Цхьаккха бахьан дац совещани гульега тIехьататтара, цхьаккха а тайпа хьалхе а кийчъяь условеш оттаяра. Европейски континенте кхерамзле оттаяра вIаши гIулакхаш леладаран тIехьара болам тIа-гIа шерлуши нах дукхагIа юкъе чубоагIаши ба. Совещанена юкъе дакъа лоаца социалистически пачхаьлкхенаш шоаш мел дулур де кийча а европейски халкъий машарга бола лоIам кхоачашбара.

Совещанена юкъе дакъа лоацаш бараша дIахойт Европера кхоххам дIабаккхарах машаре вIаши гIулакхаш леладаран духьал бараша шоай кхерамe болх бита ца хилар. Цунца дувзаденна тешкам тIебахийтар НАТО агрессиви гIоларащ дукхагIа хьолхьуаш хилара, ФРГ-ерча реваншистски милитаристски низаша леладеча провакационни гIулакхашта, европейски континентера дика процессаш дегIаухилга арахьара юхаувза гIертилга соца йа деш хилара. ЧIоагIа тийшар машара духьал бараша еш йола духьаленаш дIаяха а вIашгIтехача низаша дунен цу районе боагIаш бола машар Iалашбара декхар кхоачашде а могаргдолаш Европа машар беза низаш хиларах.

Совещанена юкъе дакъа лоацараша могаю 1966 шера 5 июля яьча Бухарестски декларацe тIа оттаь европейски кхерамзлен, кхоххам дIабаккхара, герз дIадаккхара дешай хьакъехьара позиция.

Совещане юкъе дакъа лоацаш хиннараша дIамхайкадир Европен дерригача дунен тIен тешпаме кхерамзле Iалашъяра хьаштаща машара дунен халкъашта тIехьа тIайоагIача хана а халкъашта юкъерча ирене барт бола цхьана гIулакхаш леладе шоай мехкий партешни правительствашн чIоагIо яь хилар. Из де лоархIаш царех хIаране дIахо кхухьаргья машара, кхоххам легIбара, шерра дунен халкъашта юкъе гIулакхаш леладара хьинаре политика.

БОЛГАРЕ ХАЛКЪА РЕСПУБЛИКАНА ХЬАЛХАРА

Тодор ЖИВКОВ

Болгарски коммунистически парте ЦК Хьалхара секретарь, Болгаре Халкъа Республика Министрий Совета Председатель.

ВЕНГЕРСКИ ХАЛКЪА РЕСПУБЛИКАНА ХЬАЛХАРА

Янош КАДАР

Венгерски социалистически болхлой парте ЦК Хьалхара секретарь

Ене ФОК

Венгерски революционни болхлой - ахархой правительства Председатель.

ГЕРМАНСКИ ДЕМОКРАТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКАНА ХЬАЛХАРА

Вальтер УЛЬБРИХТ

Германе Социалистически едини парте ЦК Хьалхара секретарь, Германски Демократически Республика Пачхаьлкхен совета Председатель.

Вилли ШТОФ

Германски Демократически Республика Министрий Совета Председатель.

ПОЛЬСКИ ХАЛКЪА РЕСПУБЛИКАНА ХЬАЛХАРА

Владислав ГОМУЛКА

Польски вIашагIкхийттача болхлой парте ЦК Хьалхара секретарь.

Юзеф ЦИРАНКЕВИЧ

Польски Халкъа Республика Министрий Совета Председатель.

РУМЫНЕ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКАНА ХЬАЛХАРА

Николае ЧАУШЕСКУ

Румынски коммунистически парте Генеральни секретарь, Румыне Социалистически Республика Пачхаьлкхен совета Председатель.

Илие ВЕРДЕЦ

Румыне Социалистически Республика Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель.

СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКАЙ СОЮЗА ХЬАЛХАРА

Л. И. БРЕЖНЕВ

Советски Союза Коммунистически парте ЦК Генеральни секретарь.

А. Н. КОСЫГИН

Советски Социалистически Республикай Союза Министрий Совета Председатель.

ЧЕХОСЛОВАЦКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКАНА ХЬАЛХАРА

Густав ГУСАК

Чехословаке Коммунистически парте ЦК Хьалхара секретарь.

Любомир ШТРОУГАЛ

Чехословацки Социалистически Республика правительства Председатель.

Берлин, 1970 шера 2 декабрь.

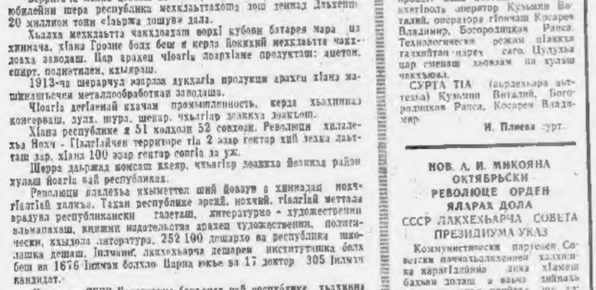

№ 1 йолча «Автоспецоборудование» заводе Матвеев Петра болх бу 15 шу даьннад. Цу юкъа йоккха опыт Iоаьй цо. ХIанз дикагIболча токарех лоархIаш ва Петр. Лакха говзал йолча цо цхьаккха гIалат доацаш продукци кийчъю. Цо кулгалдеча бригада коммунистически къахьегама цIи делаю. Шийна хоар бовккхача белгамца къоача болхлошта дIаухех нов. Матвеева. Цхьа бутт дIабаьхийтан цо задани 150—160 процент кхоачаш ца еш. Цун къахьегама боккха мах а беш Ленински юбилейни медаль еннай нов. Матвеева.

Матвеев Петра бригада пхе шера план Октябра цIей тIаккхоачаш кхоачашъяьй. ХIаьта юбилейни шера план-м цул хьалхагIа кхоачашъяьр. Механически пеха коллективашта юкъе уж лакха толамаш дахарах дIа-нха тела ЦIе вышцел хьожиньй барт болча коллективана.

СУРТА ТIА: П. Матвеев болх беш воал.

И. Плиева сурт.

Халкъо хержараша дувц

КЪАХЬЕГАМЦА ДА СИЙ

ХIАРА къахьегамхочо шен долаш дола хьнар, хьакъал, иза тIебахийта творчески къахьега, Даьхенцара шен бахам гIуллакхаца дIахьокха гIерта шу да яр юбилейни шу.

Укх деношка Москве яха со кийчлуш яхь а къаьгагIа хьалхашг ка уат сона хIара бетта, хIара шера хувцалуш латта тхоай района, со вхача вIамигача Долакх-Юрта вахар. Советски Конституце еннача бокъоний баркат да из. Царех вайна массанена эгара лоархIаме яр къахьега бокъо я. Цунца дувзаденна да сага деррига [redacted]

Из дага латташ дIадолалу хIара со балха ди а. ХIарано санна ленински юбилей езье аьнна дош деннадар аз а. Из аз хIоззаехьа а кховчашдаьд — сай группарча 20 IаттагIара хIаранегара 2000 килограмм гаргта шура дьиккхай аз тIаийцача социалистически декхарах шера 1800 килограмм якха езача. Из декхар воза да аьнна хетвлургда. Са группарча доаханга хьажача кIезига дац из: духхьашха дакка а хIьата тайп-тайпарча фух а да уж. ХIьата а култ вIашка ца дукаш Iунал дарах, массанена царна эшар фуд хьожаш со хилар бакъан долаш шуре IотIаетта доладелар уж.

Ер шу чаккдалалехьа из цифра 2500-нега дIакхоачалургья аьнна хетт сона. Дойкан дIа ца лаххаш чусоцадаь цхьа бут гаргта ха я. Массанена а санна кIезига-дукха шура кIезигъьай цар. Цудухьа къаьстта дика кхоаб оаха хIанз доахан. Оаха царна тел Iаьхьа хьажкIаш, йол, силос. Укх деношка барда а болабаьб кхаьа.

Шоай бакхак дог лазам, шу дика чакхдаккха гIерташ къахьег соцарча кхыча доаркаша а. Со дукха тIехьайнсац Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутат Шовханова Золоабан, Долтиева Аьсет, кхыбараш. Доарка професси кхьыма, шоай къахьегама вагтар фермаца дувза дега боахаш къаьег керда баьхкача Долгиева Лейлас, Балхаева Дугархана, Мальсагова Хадишата, кхычар.

Тхоай ферма районе эгара дикагIа хилийта декхар хьалташка оттадаьд оаха. Из кхоачашдаь виз а хургба.

Р. ТИМУРЗИЕВА,
Назсаранча «Октябрь 40 шу» яхача совхоза Доакх-Юртарча ферма доарка, СССР Лакхехьарча Совета депутат.

Дикадар дукхагIа

АРГУНСКИ «Пищемаш» заводе токарь со йола 6 шу даьннад. ХIана нагахьа сога профессии хувца аьлча аз хувцаргъяцар, хIана аьлча из сона дукха еза. Нава чIоагIа накъа боал тха боах. Дукхахча машинашта тайп-тайпара деталеш ю оаха. Хьаеш йолча овтахапа дикал лакхагIа ма хул ца дукхагIа пайда лу. Машинацца, станокашца болх бечар дег тIара баркал оал тохараш та. Иштта техникага хьожачар дог гIоздоахаш хилча дика ешй тха професси.

Сай балха гIулакхаш дика Iомадаьд аз хIана. Соца Iомабенна токараш ба завода. Царех цIа я Идигова Рукьат. Производства декхараш кхоачашдеш сол тIехьайнсац из. Рукьат хIанз коммунистически къахьегама ударник я. Иштта дика къахьег са кхыча новкъосташа а. Смени задени 140—150 процент кхоачашьбю аз. Иштта дика болх бу Шовлаева Малика, Борщикова Айшата, Амсултанова Займа.

Парте йоаццешехьа дукха комсомольски профсоюзни дешаш кхоастадеча дакъа лаца дезаш хул. Дукха гIулакхаш хул болх-пой, комсомольски хагирзой шоаж харжача депутата тIедаьба. Берриге советски депутатий декхар да шоашта харжархоша тIадехка гIулакхаш макулла кхоачашде хьажар. Иштта хила гIерт со а. Къахьегамхоша тIакхиьа дешаш дукхагIа дараш кховчашду лу. Цу гIулакха дамма дика новкъостал ду сона завода директора С. М. Керимова, парткома секретара Саркисова, завода кхыча кулгалхоша. Болхлошта эшаш дар кховчашде теркам тIабахийтте хьон уж. Масала, Ибрагимовен Идигоеви дезал чIоагIа хана бахар чуIеш боле моттиг гоття хилар рех. Сайна тIадена гIулакх завода кулгалхошта дIахайтар из. ХIанз уж завода еннача дикача квартирашка бах. Берий яслешка дукха къахьегамхой бераш дIачуденнад. Из бакъах хьалха цIагIар воа бала йиш ца яннe дукха кхаьнах хIана производстве къахьегаш, ба. Дошуев Мусоевен бераш хIанз яслешка да. Укх тIехьарча хана гIанах палача дукхача какъашка асфальт йиллай. Цеманшта хьатхешка гаьнаш огIай. Города улицашка уборка еш субботникаш, воскресникаш хиннад.

Тхоашта кетчача бесса цкьадола гIемаш вIашIехьдалац тха. Цхьабагьда из тала долаш дац из. Гудермес йолча овгIорахь тха города йисте ул берий лазарашта йиппе медицински пункт. Цамогаш доле бер маргIа делла цига нана дIахачалетьа фуннагIа хила тарлу. Дукха икад тха горисполкома председатель волча. Цхьабагьда из вIашIехь дела лац.

Дукха ва йиссаш парте XXIV съездо шин болх дIаболабе. ТIакха укх юхейнсача хана хIара сиг ше волча балхара кхоачамбоацараш дIадоахаш, керда толамаш доахаш дIавака декхаргийла ва.

Х. НУРТАЕВА,
Аргунски «Пищемаш» яхача завода токарь, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутат.

Дегаш гIоздаьнна

ПХЕЛАГIА декабрь — Конституце Де деррригача халкъа цIей да. Хьнар айденна лакхь толамаш доахаш накъвера цу дезача цIейна тха мехкдаьтта доака бригада. Цо хIанзалехьа планал совгIа 500 тонн кIаьржа дошуваь деннад Деьхенна. ТIехкхоачашдеьд цо ше тIаийца къахьегама [redacted] лакхьара, продукцига дIабода маь лохбера хьакьехьера декхараш а. Уж толамаш дахара бакъан болх беш йолча скважинех бизза пайде эцар, мехкдаьттахоша шоай низ ца кхобеш къахьегар да.

Бригада мехкдаьтта доахараша промысла геологически служба болхлошца цхьан тайп-тайпара геолого-технически мероприятеш чакхйоах.. Цар скважина балха режим нийса лоаттаяра доакха новкъостал ду. 12 шера сеца лаьттар цхьа скважина. Бригада болхлоша йоаккхача хлонца юха дийнйир из. ХIанз цо дийнахьи буса 1,2 тонн мехкдаьтта лу.

Iоана дика кийчьаьб шоай боахам мехкдаьттахоша. Мехкдаьтта йиеш коллектораш тоаьй, бытови производственни помещенаш дика кийчьаьй, шоай низаца 600 метр йаьха газопровод хьальвьй. Из деррига доча дикача гIулакхашца белгалбаьннаб воккаргIвола оператор А. Полутин, операторaш Т. Эльмурзаев, М. Алдатов, М. Балхаров, В. Садовников, И. Мысник, замарщица М. Гудыменко, кхыбараш.

Тха бригада горсовета шин депутат ва: сон Е. Бутови. Конституце Ден сийна лакха производственни кьоккамаш дахарах валец депутат, эгара хьалха харжархой цийх бенна тешам ца боабе хьажа ваза цун. Ше харжача наха фу эш хьожа ваза, цар тела накхаеш цIена, ханнахьа кхоачашде деза. Цудухьа харжав цар из.

Тахан берригена советски наьха цIей дездеш ала да са. Тха участке укх шоллагIа промысел, центральни горбольница, школа. Дукха нах бахача, болх беш йолча цу йоаккхача участке цхьа тика мара яцар. Цун выходной долча дийнахь эша продуктащ, кхьяр эца йиш хилецар. ХIьата баьцедараш нйде-й гаьнна города центре а кхыча участкашка аха безаш хувар. Горсоветагарен «Малгобекнефть» НПУ ОРС-а кулгалошкарен дийта а дийха продовольственни баьцадаррийн ши ларек хьеллийтар участке. Иштта Шерипов Асланбека цIерагIча улицагIа бита нах сарахь телевизорга хьажа йиш йоацаш бусар, ток кIезига а йолаш. Харжаркой из наказ а кхоачашде хьенар сон нов. Бутови. ЧIоагIа беха бар цу улицагIера нийх. Воскресник а дахь бахача наьха новкъосталца тоабир из. Иштта культуран бытен хьалаш тоадара а тхоашта могаш доле къахьийгад оаха — депутаташа. Цудухьа мийрра ала йиш я, дегаш гIоздаьнна дезду шоай цIей тха къахьегамхоша.

И. СЫЧЕВ,
«Малгобекнефть» НПУ шоллагIча промысла мастер, городской Совета депутат.

СОВЕТА НОВКЪОСТАЛЦА

СИХА чакхьалар хоржамаш та юкъера ха. Тхона сиха хетт из, хIана аьлча дукха хиннад де дезараш, хьажа дезаш. Тахан доккхал а деш дувца йиш я са тхоай поселкова Совета карагIдьинарех.

Укх шин шера тха болх кертерча дамехье В. И. Ленина 100 шу дизара денна эрттIа кийчо яь дикача къахьегама толамашца лакхдахара лостам болаш хилад. Цу гIулакха шоай берриге низ тIабахийтар депутаташа. Къаьстта дукхагIа терко йора поселкови Совета исполкомо юртбоахама, промышленноста, юрт хозьярен тоарен иштта кхыйолча нйссазарча комиссей балха. Цар отчеташка лядувгIар. Иштта хьинар айдена баьча балха итташ а дика хилар. Района юртий, станичний, поселкови Советашта юкъе хьалхара моттиг яьккхар тха поселкова Совето масса доладе хьожамех. Из бакъан долаш «В. И. Ленина 100 шу дизара сийна лархача социалистически яхье котъьнхача коллективашта яха вымпели Сийлен грамотеш хьожийр тхона. Поселкови Советте кIашагIьедлача 10 комиссех къаьстта дика къахьегаш я тха промышленноста, юртбоахама, здравоохранение, юрт тоарен хозьярен йола нагсазарча комиссеш. Из хьахьоцца укх масалаша.

Укх шера 11 бетта планал совгIа бIаь эзар гаргта тонн мехкдаьтта дахьккхад «Сунжанефть». Планал совгIа 497 эзар сом пайда баьб. Иштта дика да газ чакхьяйхача завода, СУ—880 яхача управление толамаш а. Укх шера юртбоахама массайолча отраслех планаш тIешхоачийнаьб тха поселкана чуйоагIача Кирова цIерагIча колхоза коллективо а. Гуйран кхашкара балхаш дика чакхдаьхад колхозо. Къаьстта дика ха хьийбаш леладераштa, кхе тIара оалхазараш, ялат кхеерашта карагIдьинараш.

Уж толамаш дахара къахьегамхошта юкъе кхетама болх чакхбехарча, къахьегаме парга дика хьюкам телерча белгалбаьннаб депутаташ Л. К. Каюда, М. С. Фролова, Т. А. Басиева, М. Ф. Евдошенко, Н. Г. Наумова, кхыбараш.

Поселкова Совета депутаташа бокккха лоархIам а беш лела КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмо тIа белгалдаь дешаш вахаре чакхдахара гIулакх. Къахьегам Iалман дарда тIа вIаштIехьбаккхара дешанта цхьакха юстара ваи «Сунжанефть» НПУ коллективе. Къаьстта дика толамаш даьхад укх шера цу хьакъехьа депутат, вокхагIвола инженер Н. И. Холопов керте латтача № 1 йолча мехкдаьтта промысла рационализаторий творчески группа. Е. А. Титов начальник волча № 3 йолча бурувдеттача участка иштта кхыча коллективаша. Юбилейни шера цар евзача рационализаторски предложенеша торо хилийтай 476,4 эзар сом кхоаб. Бетта-бетта шерлуш латт мехкдаьтта доаккхача управление коммунистически къахьегама ударнигий толамаш. ХIанз цо хIа инхара къовсам лоаттабу 1500 саго.

Производство дегIахувлара дешаш васт-васта дувц поселкови Совета исполкомо, цига нийсалу кхоачамбоацараш гучадоех, де дезараш белгалду, харжархой наказаш кхоачашдара дьакъехьарча депутатий отчеташка ладувгI. Цу дешашта летаь пхиъ сесси схьайтта заседани хиннай тха укх шера.

Производства дешаш теркалдарца цхьана поселкови Совета исполкомо даим йоакхо ю тхоай юрт хозьярен тоарен дешай а. «Зиза теха беш ергъа вай воай юртах» яха лозунг кхийкадьдар оаха поселке бахача нахага. ВеагIадде доагIа ва лозунг дукха хIана ца эшаш цо кхоачашдаьдаьннага. Сомий бешамаша къайлаяьякха яла йоал поселок, тха деррига накъаш асфальт билла да. Города тара лестей поселок культурни вахара хьалашка диллача а бахача наьха бытови хьалаш кхоачашдарга дилдача а. Райцентра — Орджоникидзевская яхача станица — дукха хозагIа я тхе поселок. Цудухьа ше хаьржхой школа чакхдиннача тIехьагIа шоай юрта бух. Къахьега а салаIа а парна мел хьалхи долаш да. Шерагара шера дегIаьхаш латт поселкова мехкдаьтта промышленность, юртбоахам, доккхи, сийрда культура цIа, бытови хьоштаи кхоачанна учреждени, салаIа моттигаш а. Кастта хьалл а язна экспериментальни дIаяла хийчеш я съезд реагентий завод, хIанз дIадоладлуш латт Карабулакски кирпича школа дьальяра балхаш а.

Шоай болх поселка общественни активна новкъосталIа чакхбоаж депутаташа. 65 сагах латт из актив. Цар дика новкъостал лу тхона бахача нахана организаци йинни политически мероприятеш чакхйоахача. Масала, укх шера кхоъ воскресник дийнача поселок тоаеш цIеньеш. Общественни активах кот гIортолга а ер общественни порядок телхаераш ца къовсам лоаттабу оаха. Цу гIулакха халкъа дружина кхоллагIьелай.

ХIанз хьинар айденна къахьег депутаташа кастта хургвола КПСС XXIV съезда сийлаена лакхдахара. Производстве хьакхам телаш хьадьегаш, Советски законность лоради файла хила, харжархой наказаш сихагIа а дикагIа а кхоачашде — иштта ба цар лаьна аьнна.

А. ШАЛЬНОВ,
Сунженски района, Карабулакски къахьегамхой депутатий поселкови Совета председатель.

Конституце бокъо лу: КЪАХЬЕГА...

Шийтта шу да Шульгин Михаила Петровича «Красный молот» заводе № 13 йолча цеха слесарь-сборщик волаш болх бу. ХIанз нов. Шульгина кхоачашдераш бехктокхаме паканаш да, Цо вIашагIтехи экспортни краназ, Дукхача хана дика коммунистически хьисапе къахьегаш хьавоагIача цун цхьакха тIахьехам боацаш продукци аракха баькхо еннай.

Шийна хоир хьуй ца деш дIа е хьехаш дукха кона гонзлчаш Iомабаьб цо. ХIанз царна лалла къахьегаш ба уж. Нов. Шульгина еннай Ленински юбилейни медаль. Лакхача къахьегама толамашца дезду цо доккха цIей — Конституце Де.

СУРТА ТIА: М. П. Шульгин ше Iомавеча А. Яковенкона болх дIахьехаш воал.

И. Плиева сурт.

ДЕША...

Рыжова Галина Грозненски Шеча Байрахха орден лелаеча мехкдаьтта института 3-ча курса студентка я. Факультета дешара комиссе член я Галина. Дика общественница а Дешарах кхетаи новкъост а хиларах дукха еза цу группе а института коллективе а.

И. Плиева сурт.

САЛАIА

Ашарашца, халхарашца сакъердалуш ба № 1 йолча Грозненски автобуси парка болхлой. ХIара шоллагIвола шофер — халлархо, кхозлагIвола кондуктор — иллиархо я уккае. Гаьнна юрташка а тIехь йоалаш я парка самодеятельни коллектив.

СУРТА ТIА: халхар деш е парка художественни самодеятельность.

И. Плиева сурт.

Цифраши факташи

«СССР гражданий къахьега бокъо я. Къахьегара бокъо Iалашъю халкъа боахам социалистически пахкъаи вIаштIехьбаккхаро, советски общества производительни низаш тIа-тIа дукхагIа хулаш хиларо, боахама кризисаш яла тарлуш доаца гIулакхи хьаба боли ца хултен дIалаккхаро»

(СССР Конституци).

Республика заводашка, фабрикашка, промыслашка, совхозашка, колхозашка, транспорте, халкъа боахама кхача доакъой предприятешкен организацешкен къахьегаш ба бIаьшъазараш болхлойи гIулакхера нахи. Аллха укх тIехьарча пятилетка шерашка халкъа боахама балха бола болхлойн гIулакхера нахи 15 процент дукхагIа хиннаб.

* * *

Кхи юхадоагIаргдоацаш таьна таьшнад кхалнаьха, къаьстта а лоамаи кхалнаьха бокъо ца хинна балане хьал.

Нохч-ГIалгIай чу хIанз болх бечи бола кхалнах берригача болх бечарех 49 процент ба, хIьата ухахцIено лоравеча — 81 процент, просвещение — 70 процент, управлене аппарата организашка — 57 процент, промышленносте — ахнел совгIа.

* * *

Революци яллехьа Нохч-ГIалгIай АССР хIанзарча территоре тIа лакхера образовани йолаш масеха иттаи специалисташ бар. ХIанз халкъа боахаме болх беш ба лакхерен юкъера специальни образовани йолаш 50 эзар совгIа специалисташ.

Хьалха берригаш а хIана бешаьлна бола найнах йоазув-дешар ца хоаш бар. Юрта бахач наха юкъе 1000 сагах 9 саг мара йоацар йоазув-дешар хоаш. Кхыметтал город Грозне бахача нахах а 44 процент йоазув-дешар ца хоаш бар 1913 шера.

Общеобразовательни школашкарча, техникумашкарча, институташкарча, производственно-технически училищашкарча, дешара кхыча заведенешкарча дешара деррригача тайпаша хIана цулаьцая 320 эзар саг, вешта аьлча республике бахача нахах хIара кхоалаIвар хIана вац аьнна дешаш ва.

ХIанзарча Нохч-ГIалгIай АССР территоре тIа 1914 шера 2 мара юкъера школа яцар, уж а город Грозне яр. Дукхача юрташка кхыметтел юкхьанцара школаш а яцар.

ХIанз Нохч-ГIалгIай АССР-е берашта общеобразовани ва 280 эзар гаргта бер доша дагIача 527 школе. Берашта хьехаш, кхетам луш 12 эзар хIана вац аьнча хьехархо ба.

* * *

Революци яллалехьа е лакхерен юкъера специальни дешара заведени я, е Iилман учреждени а йоацаш хиннача Нохч-ГIалгIай чу хIанз 14 Iилма-тохкама учреждени я. Iилман болх беш ва 1700 хIана вац аьнна вола Iилмин болхло, царех 17 — доктор, 312 — Iилмай кандидат.

* * *

СалаIа бокъо я СССР гражданий. Республике хIара шера дукхагIа хул салоIа учреждени. ХIанз 22 санаторий, салоIа цIи, профилактори я. Соахк массааза бола бечи сезонни салоIача учреждениешка салоIаш кхиллан 40 эзар гаргта саг.

* * *

Паччахьалкхени колхозийн кхачан чутах тех СССР-е деррига пенсеш. Республике массе тайпарча пенсешца Iалашвеш 110 эзар гаргта саг ва.

БОКЪОНЦА ЙОЛА ДЕМОКРАТИ

СССР конституци шин чулоацамах бокъонца демократически я. Боахамга, къамига, балха положенега хьежжа йоацаш цун кьинарга, къахьегамга хьежжа я вай общественна хIара сага положени.

Социализм демократически хилар эгара хьалха гучадоаа общества хьаккхолла материальни а духовни а рузкъа неъха духь кхолдаш хиларца. Из да советски демократи кхычарол кот хилар, вай законо хIара бокъонца дола хьали цаI долга.

Буржуазни демократе еррига харцо хьаьгуча а йоахаш. В. И. Ленина аьнна «Маркса эгара дукхагIа бегдьяхад наргIатонахи пхьатаррарча бокъонахи дола дайсса дешаш, болхлой мецалла бовра паргIато, е шин балкх иия, бохкаш волча сага бокъон цун къахьегам паргIатаце рьше паргIатта а пхьатеррарча бокъонагIа а йибу, яхаш волча буржуа бокъой цар къайлаккхуьача хена..»

Цо гучадоакх демократи политически дешах а йоазаш экономически бокъонца долаш долча хIамах лаьттаи хилар.

Коммунистически парте кулгалла Советски Конституце еннача бокъонех пайда ийча вай мехкарча халкъий политически, экономически, культурни хьалаш цIаккха ца хиннача бесса лакхдениа. Хьалха цхьаккха бокъо йоацаш хинна вайнахьа халкъ СССР деррригача халкъий йола бокъо а хинна дIаэттад. ХIанз Нохч-ГIалгIайче мехкдаьтта, газо, химически индустре йоккхагIволча центрах ааI я. Республике йоаш я этташ йоккхий промышленни предприятеш, хIара денна дегIа ух юртбоахам. Лакхьеннай нохчгIалгIай халкъа культура а IIерра бокъонаш еннай Советски Конституце хьалха дьно, кхыча тIехьадисача гIулакхаша тоIабаь баьхкача лоамав кхалнаха я. ХIанз цIи хеза паччахьалкхен, общественни гIулакхаш кхоачашду бойхлой, Iилмахой, писателаш ба уж. Конституце еннача бокъонех дахина беркат гуш да дукхьаз вай Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен педагогически института хьехархой коллективе хьайнача а. Доккха дакъа лун цар советски общество детIайлалеча. ХIьата цу тайпара дакъаьлацача Советски Нохч-ГIалгIайчен гIодарьп вежараша дола доккха эрсий халкъ, вай Даьхен вежараша дола кхыдола халкъаш да. Цу тайпара халкъашта юкъера доттагIал чIоагIлуш дIахо а гIоргхилара тешал ду. Дукхьал дIахьалхашка мера аха ца Iехача вай вахара одмало. Из замал я вай халкъ коммунизмага дугар я.

Американски социологаша кастта аьду «эрсий геттара романтичх лах бе, къоарга ба цар безамах бола тешам», яхаш. Романтичня яха дош вай мехка мел дахача халкъех ала йиш я. Уж берригаш ба революци ямкхараш Iалаьмате бехктокхаме социальни лехкараш хьалхашка а уттадеш, коммунизм хьалъеш боахкараш. ТIаккха романтичне ца хилча доалий вай.

Iалаьмате бехктокхаме шу да вай укх шера Конституце Ди дездер а. КПСС XXIV-ча съезда баха мe боагтIара вакъбабатара XXIII-ча съезда решенеш, бархлагIча пятилетка плая кхоачашьяра чувийна къахьегаш дола деррига советски халкъ. СССР барттийнача халкъий дезале хьнар кхо ца деш къахьегарна Конституце Де дездеш ба Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхой а.

Г. УЖАХОВА,
Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен педагогически института философи Iилман коммунизман кафедра йоккхагIвола преподаватель.

«СЕРДАЛО»
2-гIа агI., 3 декабрь, 1970 шу

КХАЛНАХ — МЕХАНИЗАТОРАШ

ДОККХА цIей да тахан вай мехка — СССР Конституце Ди.

Вай халкъа Конституци эгара демократическегIа хилар хьахьокх маIача наха кийсса кхалнаьха бокъонаш хилар цу тIа белгалдаьра. Хьалха вIалла ца хиннача тайпара кхалсага чоархIам ийбеш, къаьстта йоккхий эргалонаш хилар лоамаь кхалнаьха вахаре. БIаь шерашка тоIабаь баьхкача цар цIагIа бераша тьажарал совгIа цхьа бокъо хиннац. ШарвIато мукъ лоро мара берех къоаста я аь шай безам хилча сесаг йита дIаяхийта.

Советски Iаьдало деша, болх бе, салаIа маIача наха санна бокъо еннай кхалсага. Ший безам болча профессех болх бе йиш я шун. ХIанз республика халкъа боахаме цхьаькха дакъа дац нохчий гIалгIайн кхалнаха шерра дакъа ца доаьаш. Царна юкъе кIезига бац Iилмахой, Социалистически Къахьегама Турпалаш, дораш, хьехархой, агрономаш, зоотехникаш, хIьата боахамий кхашкен фермашкен къахьегараш дархIа хала курдIа.

Укх гIеллхьарча шин шера тха Грозненски районе дукхача лоамаш кхалнаха механизатора профессе карасрдаьнй. Хьалхарча пятилеткаш тракторaш тIа болх бе болабеннача эрсий, украински кхалнахагара Ангелина Пашийгара, Кавардан Марнягара, Гаташ Марнягара хьожкам а эшаш тха боахаюний кхашка комбайнаш тIа, тракторaш тIа болх бе бацнаб нохчий кхалнах.

Эгара хьалха комбайна тIа болх бе йолзенар «Горячеисточненский» совхозера Дудуркаева Камета яр. ХIьата цо керда хьаллаьца гIулакх цо деза кхоачашдеш хилдрах цул балха, бок кхе мах а баьб района къахьегамхоша. Из райсовета депутаталла харжай, райисполкома член я. Цо дIаволадарь гIулакх къалаьцар кхыча кхалнаха. Цуина тIехьа — тIехьа механизатор хилар цу совхозера Бишаева Навли а. Уж кхалнах къахьегам чIоагIа безаш болча дезале хьалкхийна ба. Каметий нар а ва комбайнерала болх беш. Цо Iомайра шин сесаг комбайн лелае. ХIьата Нашева из болх безабалийтар воша вар. Цо хьалха къахьийгадар цуина цхьана ялат чуэцача юкъа штурвальни а йолаш. ХIьата укх шера комбайнераш болаш ялат чуэцаш хиллача цу шин кхалсага безаш хьожхам сезона нормал дикка тIех ба. Нов. Бицаевас нормах доагIачул шоза дукхагIа чуденад ялаташ. Цул дукха тIехьайнсаш Дудуркаева а.

Цу совхоза лоалахарча «Староюртовский» совхозерча кхалнаха кхы а халагIа болш тракториска болх карабегаьбаьб. Трактористкалла къахьега болабеннача хьалхарча шера дакха толамаш дакха ахтув а баьнаб цар. Цу боахаме тракторца эгара хьалхара мул баьккхар Максудова Зина я. Трактористалла къахьегаш Iаьолча шин маьра балха къайленаш сиха ейзар Зинайна. Шадахача шера республике вахархой яхьашка шоллагIа моттиг яьккхар цо, хIьата зональни яхьашка кхоалагIа яр из.

Цар хьаллаьцача гIулакхаша безам бола кхалнах кастт-кастта гучабувлар. ХIанз цу боахаме механизаторалла болх беш пхиъ кхалсаг я. Берригаш а маIача нахах болча механизаторий бижарий е ветий ба уж. Царна хIера дийнахь дIаргагуш хиннад механизатора профессе лоархIам боккха болга, цуща цхьане цу балха халонаш йоваш а бар уж. Цхьабакьда, царех къахкизар вай лакхе байша кхалнах. Цу бахаца шоай вахар дувза лаьрхIар «Староюртовский» совхозерча ТатаевгIар Кусоси Макхаси, Хачукиева Хакимат.

Ленински юбилей езьа шу цIайхча дагара дардоацаш белгала хилар трактористкашта. Укх шера эгара хьалха керда болх бе болабеннача цар къахьегама бокха толам баьккхар. Иштта Татаева Кусое МТЗ-50 яхача трактория цхьа бетта 686 гектар лаьтта аьхар.

Дукха цул тIехьайнсацзар Тутаева Макка а. Цо 607 гектар аьхар цу юкъа.

Цу деррига вайга хьагойт кхалсаг - механизатор вай мехка чIоагIа лоархIаш йолга.

Е. ИЗВАРИНА,
Грозненски района юрта боахама управление агроном.

ГАРГАРЧА МАЛХБОАЛЕНЕ ЧIОАГIА МАШАРИ КХЕРАМЗЛЕИ ХИЛИЙТАР ДУХЬА

Берлине хиллачу Варшавски договора юкъе дакъа лоацача пачхьалкхений Политически консультативни комитета совещане шоай викалаш бахийтача Болгаре Халкъа Республика, Венгерски Халкъа Республика, Германски Демократически Республика, Польски Халкъа Республика, Румыне Социалистически Республика, Советски Социалистически Республикай Союзо, Чехословацки Социалистически Республика, Гаргарча Малхбоаленерча хьалга а хьежа, цунца дувзаденна укх тайпара замалени тIанийцай.

Машара гIулакха кхераме дола хьал латт хIанз а Гаргарча Малхбоалене. Кхо шу соатIа да я израильски бIуно IарбиЙ территореш дIалийца лоатташ. Израиля доал деча гIозараша а из хьаллоацача дунен халкъашта юкъерча агрессе арахьарча низаша а лелаеча империалистически политика Гаргарча Малхбоаленера гIулакхаш политически къоастадарге бодача накъха тIа керда духьаленаш ... Вийза мах ца беш ла йиш яц цунца дувзаденна тIабоссача кхераме боккхалш шоралаш, цу района дунен халкъашта юкъера лоархIам теркалбича.

Гуйхья ба Гаргарча Малхбоаленерча гIулакхашка вIашаухьала латта шин ших. Цхьа ший — ва я лерргIа чакхйоала, Гаргарча Малхбоаленерча хIара халкъа, цу даахье Израиля халкъа, а, къамаш шоай лоIаме, кхерам боацаш дахара гаранти дуттйолаш, цар доазонаш тешаме хулийтаргдолаш, цар низаш, ресурсаш, энерги шоай сагоагIа дола гIулакхаш дара дIаалийта йиш хулийтаргйолаш дош политически средствашца къоастадара IIаарзаль политика. Цхьабакъда Гаргарча Малхбоалене машар хила йиш яц дIалийцача ерригача IарбиЙ территорешкара израильски бIу хIабаххалш йолча хана. Из дацаца йолча хана догдаха йиш йолаш дац Гаргарча Малхбоаленера халкъаш дика лоалахой савна дахаргдиларга. Цу халкъа тIехьалаттараш — ОАР-е кхыйола IарбиЙ пачхьалкхенашта, уж хьаллоаца социалистически къайола машар безен пачхьалкхенаш — Гаргарча Малхбоалене машар юкъоттабара лардоархIилуш йолча 1967 шера 22 ноябрерча Кхерамзлен Совета резолюце ерригa положенеш кхоачашъе гIерт. ГаргарагIа практически гIишаш а лоархIаш цар могадж вIашн дов долча оагIонашта юкъе ООН Генеральни секретара къаьсттача викала посола Ярринга юкъарчалла контакташ оттаела ...

Вож ших — дIалийца IарбиЙ пачхьалкхений территореш фуннагIа дехь яцалка сошарах царна айекси ялза тIабервабель. Гаргарча Малхбоалене кхолмах лоаттабара, прогрессивни IарбиЙ режимаш дIаяхара, IарбиЙ къамаш-колтамукъален болам буххбаккхара тIабервабель ба. Израиля цун гадоахараш гIулакх шоай йуровь нийслон накъица ца къоастадайта гIерт. Цу районерча халкъашка шоай империалистически зьнаю дайта гIерт уж, мадарра аьлча, е из дьнар хIаздаргда, е машар хьорбац иааш лья а хьайкадеш. Из политика дукха ха йоаннаш IаIаьхка а безке йор ООН Генеральни Ассамблея XXV-ча сессе.

Гаргарча Малхбоален районе хIанз а дуни тIа этара кхерамегIа долча кхохкама кхувочел цаI болаш яцаш хилара хьалхара бер. Рига беэтоклам дунен халкъашта юкъерча, этара дьахлдечу доттIагIа империализма ... хIанта тIабуж. Мехкаш хIалувнара уттаеча шоай планаша, «сий. лаль-йоккъа Израиль» хьалхара программашца Iенал гойта гIерта. Ча Израиля доал деча милитаристеце гIозараша, мадарра аьлча, кхерама кIал оттаду израильски халкъа вахара хьапташ.

Совещане дакъалаьцаду IарбиЙ халкъаш вIашагIкъоастаден уж вIашн духхаладен империалистически мехкаш гIертара духьала IарбиЙ пачхьалкхенашца халкъашен шоай цхьоегIон кхоталдаш чIоагIдара сиркагIдалха нийзаш лоаттадергдолах ше дог тийша хилар. Совещане дакъа лоацараш дог тийша ба, дунен халкъашта юкъерча агрессе IарбиЙ прогрессивни режимашка духьаллеладу тийша балхаш, хьалхагIа а гиене, юкъагIосаргахиларах. Цуница дувзаденна цар дIакхайкаду. ВIашагIкхийттача IарбиЙ Республика кулгалхоша Президент Гамаль Абдель Насер дийна волча хана ОАР-о лелабь ших лоаргIа боалаш чакхбаха шоай дага хилара. Гаргарча Малхбоаленера дов политически наькъаца къоастадара тIехьа дунен халкъашта юкъерча империализмана духьала лоIама, паргIатонна, прогресса тIехьа, социалистически мехкашпарча доттагIали тIехьа, машарах дунен халкъашта юкъерча бартцхьагIоннех тIехьа шоаш латташ хилара хьахьехьа-аьна дийларнеш. Та шоаш чIоагIа ваьча хилар.

Совещане дакъа лоацараша беттьн IарбиЙ халкъашна, цу дакъе Палестинерча IарбиЙ халкъо а, Гаргарча Малхбоаленерча империалистически агрессе политикана духьала, дIалийца IарбиЙ территореш мукъаяккхара тIехьа, паргIатон социальни прогресси бахьан долаш лоаттабу нийслон къовсам хоадамболлаш хьалхаца шоаш кийча хилар.

БОЛГАРЕ ХАЛКЪА РЕСПУБЛИКАНА ХЬАЛХАРА
Тодор ЖИВКОВ
Болгарски коммунистически парте ЦК Хьалхара секретарь, Болгаре Халкъа Республика Министрий Совета Председатель.

ВЕНГЕРСКИ ХАЛКЪА РЕСПУБЛИКАНА ХЬАЛХАРА
Янош КАДАР
Венгерски социалистически болхлой парте ЦК Хьалхара секретарь
Ене ФОК
Венгерски революционни болхлой - ахархой правительства Председатель.

ГЕРМАНСКИ ДЕМОКРАТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКАНА ХЬАЛХАРА
Вальтер УЛЬБРИХТ
Германе Социалистически едини парте ЦК Хьалхара секретарь, Германски Демократически Республика Пачхьалкхен совета Председатель.
Вилли ШТОФ
Германски Демократически Республика Министрий Совета Председатель.

ПОЛЬСКИ ХАЛКЪА РЕСПУБЛИКАНА ХЬАЛХАРА
Владислав ГОМУЛКА
Польски вIашагIкхийттача болхлой парте ЦК Хьалхара секретарь.
Юзеф ЦИРАНКЕВИЧ
Польски Халкъа Республика Министрий Совета Председатель.

РУМЫНЕ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКАНА ХЬАЛХАРА
Николае ЧАУШЕСКУ
Румынски коммунистически парте Генеральни секретарь, Румыне Социалистически Республика Пачхьалкхен совета Председатель.
Илие ВЕРДЕЦ
Румыне Социалистически Республика Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель.

СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКАЙ СОЮЗА ХЬАЛХАРА
Л. И. БРЕЖНЕВ
Советски Союза Коммунистически парте ЦК Генеральни секретарь.
А. Н. КОСЫГИН
Советски Социалистически Республикай Союза Министрий Совета Председатель.

ЧЕХОСЛОВАЦКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКАНА ХЬАЛХАРА
Густав ГУСАК
Чехословаке Коммунистически парте ЦК Хьалхара секретарь.
Любомир ШТРОУГАЛ
Чехословацки Социалистически Республика правительства Председатель.

Берлин, 1970 шера 2 декабрь.

Укх шера районе колхозашна дока тхьамка геттара дика ба, — йоах Ножай-Юртарча тхьамка дIанийдаче пункте технолога Умаров Бенбулата.—ДIадахача шера боахамашкара хьа а кийца пунктера дIадахьийта тхьамка 484 тонн дар. Укх шера 600 тонн тхьамка дохка лерхI районо.
Из сихха хьа а кийца пачхалкхена дIакхачийтара за мел дезар деш ба пункте болхлой.
СУРТА ТIА: технолог Б. Умаров А. Шерипова цIерагIча колхоза бригадира Матаев Диде хьеначa тхьамката хьожаш ва.
С. Хааиева сурт.

ИНДОКИТАЯ РАЙОНЕРА ГIУЛАКХ ИРДАЛАРЦА ДУВЗАДЕННА ЯЬ ЗАЯВЛЕНИ

Берлине хиннача Варшавски договора юкъе дакъа лоацача пачхьалкхений Политически консультативни комитета совещане шоай викалаш бахийта йола Болгаре Халкъа Республика, Венгерски Халкъа Республика, Германски Демократически Республика, Польски Халкъа Республика, Румыне Социалистически Республика, Советски Социалистически Республикай Союз, Чехословацки Социалистически Республика, Индокитайски ахтIайрен тIа отташ даттана хьалага хьежай.

Укх тIехьарча хана Америка ВIашагIкхийттача Штаташа агрессе керда ахташ ший Вьетнама Демократически Республикана духьал, ДРВ территорене массехказа яIоагIа бомбаш чу а йийтай.

Американски империализма цу вхь доапача гIулакхаша чIоагIа нах эгIаз я бигаб, гоамал а хьоаьнй деррига дунен тIа. Массане а тIалийна суверенни пачхьалкхенашта юкъерча гIулакхий корманш лаохIа шоай безам ца хилар цIаьхха а хьаьхоккарал соагIа. США-с ше денна дош а дохадаьл. Американски правительства эхь ца хеташ юкъагIадьккхад Вьетнама Демократически Республика территорега чуетта боембаш чу зу дови массе метте а тешнаме а сонадара хьакъехьа, вьетнамски проблема къоастадра Париже йиь оагIорахьара переговораш дIа йолае йиш хилийта дола декхар. ВIалла дукха ха а йоаташ США президента чIоагIа гIорьаьккха хьакхайкаь хинна Вьетнамера гIулакхаш машаро накъаца къоастадара программа оллаш из боккъонца лаанийгIача агресси дIахо хьолтен шерьелтен къайлакхальар мала кхы маIан долаш хинаккнар.

Къулбехьен Вьетнаме дIахо а гIаьораьой тIом лоаттабар, Лаосе гераа низаца болаьь интервенци шерьае, нейтралитет текхал па я, Камбоджийн дукьйлара агресси. Вьетнама Демократически Республикане ахкагIча тайпара ющаь дов — уж долла хIамаш бIарчача цхьан вIанара доахкош. Цхьан политика — къаман - кортамукъален болам тоIабйра политика, гIожагIа долча империалистически доала, шоашта хьаштдаш гераа низаца халкъашта кандехкара политика кертгера доакъош.

Цхьа бахьан доашш дац. США-с цу цхьан хашна Дальни Востока районе а кхохкам чIоагIбеш хилар. Цар хьалхестаду японски милитаризми цун экспансионистски политикен юхаоттаара тIехьалатташ дола Японера цизаш. Американски военщинан сеульски марионеткашен хаддама провокацеш делаю Корейски Халкъа-Демократически Республикана духьал. США-е тIема новкъо сгал дуккагIа ду чанкайшистски кадкана, шоай тIема базаш лоаттаю Китайски Халкъа Республика доалахьерча Тайвань яжча охгIайрен тIа. Уж юда а дуккальяьлр Китайски Халкъа Республика законни бокъонаш ООН-е юхаметтоттаара. США-рча белгалерча гIозаршта дета хургда, дунен халкъашта юкъера гIулакхаш ирдар дуьхьа латадеча шоай кхерамеча дозара шоаш мехкаш дукхагIа юкъе ме оз, шоай империалистически уйлаш кхоачашне шоашта даагIа хургда дьнца. Цу тIа цIаькха я аьтту бохарга мара, дерхIар цIаькхе а юкъагIдисарга мера кхы даха дог дац США.

Вьетнамски халкъа лоIам кхабе, кхера а дах, из гора оттадегIертаи американски империализ сташа хьийга къа дайра. Эттара чIоагIагIча тайпара юкъегIа юкаргIолча кхачай США политика. США-с интервенци дукхагIа шер ме ю, дукхьал чIоагIагIа отт нежарашха долча социалистически мехкаша, дунен тIара паргIато езаш долча деррига низаш оагIува хьаллоанаш дола тур пал вьетнамски халкъ.

Къулбехьен Вьетнама Республика Хаина йолча резолюционни правительства енначен Вьетнама Демократически Республика правительства хьаллоацачен конструктивни предложенеша ВIашагIкхийттача Штатай кулгалхошта тоpo хьалхагIа а лора, хIанз а ит доe социдена, шоай ... юкъебихьа эхь дола колониальни авантюра дIаяккхара, Американски бIу белгаларча хана цIенбаьтешамен Къулбехьен Вьетнамера арабаккхар. РКЮ-ен ДРВ-ен правительствай предложеней лардa тIа Хаина йола коалиционни правительство хьаяр — Вьетнамера гIулакхаш сихха политически наькъаца къоастадаьра бода реальни ших.

ВIашагIкхийттача дакъа лоацараша хоадамболлаш бехке ду США агрессивни гIулакхаш. Цар бакъду шоай паргIатон лоIами бахьан долаш, арахьара цхьанна тайпара юкъегIортыга доацаш шоай кхаман хьаштанех дегIа латтабашен хьежа шоаш дегIа ахара накъа хьакъехьара дош къоастадара йола шоай йиза бокъо бохьаш долаш къовсам лоаттабеча Вьетнама, Лаоса, Камбоджа халкъашта шоай солидарность хилар. Пролетарски интернационализма принципий уйланца гIулакхаш чакх а доахаш, машарен прогрессен гIулакх хьал а лоаттадеш, социалистически мехкаша дIахо масса оагIорахьара хьаллоацарга Индокитая халкъаш, герга низаца тIаеча империалистически интервенци юхатоадра гIулакха.

Цар хьахьамьад дIахо а лоацаргIа Индокитая районера гIулакхаш политически наькъаца сихагIа къоастадеаргa вIаштIехьдаккхара Вьетнама Демократически Республика правительства, Къулбехьен Вьетнама Республика Хаина йолча революционни правительства, Лаосен Камбоджан патриотически низаша хьета къа.

Социалистически мехкаш чIоагIа дог тийша да Вьетнама, Лаоса, Камбоджа халкъаша хьаллоацаш дола нийслон гIулакх котдаргхилдарах, хIьата халкъий машарен паргIатони хьашташ деза лолаш мел долча мехкий правительстваш, политически общественни организацеш цар тIахьех къовсам лоаттабеш дола Индокитая халкъаш чIоагIагIа хьаллоацара.

БОЛГАРЕ ХАЛКЪА РЕСПУБЛИКАНА ХЬАЛХАРА
Тодор ЖИВКОВ
Болгарски коммунистически парте ЦК Хьалхара секретарь, Болгаре Халкъа Республика Министрий Совета Председатель
ВЕНГЕРСКИ ХАЛКЪА РЕСПУБЛИКАНА ХЬАЛХАРА
Янош КАДАР
Венгерски социалистически болхлой парте ЦК Хьалхара секретарь.
Ене ФОК
Венгерски революционни болхлой - ахархой правительства Председатель.
ГЕРМАНСКИ ДЕМОКРАТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКАНА ХЬАЛХАРА
Вальтер УЛЬБРИХТ
Германе Социалистически едини парте ЦК Хьалхара секретарь, Германски Демократически Республика Пачхьалкхен совета Председатель.
Вилли ШТОФ
Германски Демократически Республика Министрий Совета Председатель.
ПОЛЬСКИ ХАЛКЪА РЕСПУБЛИКАНА ХЬАЛХАРА
Владислав ГОМУЛКА
Польски вIашагIкхийттача болхлой парте ЦК Хьалхара секретарь.
Юзеф ЦИРАНКЕВИЧ
Польски Халкъа Республика Министрий Совета Председатель.
РУМЫНЕ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКАНА ХЬАЛХАРА
Николае ЧАУШЕСКУ
Румынски коммунистически парте Генеральни секретарь, Румыне Социалистически Республика Пачхьалкхен совета Председатель.
Илие ВЕРДЕЦ
Румыне Социалистически Республика Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель.
СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКАЙ СОЮЗА ХЬАЛХАРА
Л. И. БРЕЖНЕВ
Советски Союза Коммунистически парте ЦК Генеральни секретарь.
А. Н. КОСЫГИН
Советски Социалистически Республикай Союза Министрий Совета Председатель.
ЧЕХОСЛОВАЦКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКАНА ХЬАЛХАРА
Густав ГУСАК
Чехословаке Коммунистически парте ЦК Хьалхара секретарь.
Любомир ШТРОУГАЛ
Чехословацки Социалистически Республика правительства Председатель.
Берлин, 1970 шера 2 декабрь.

СОЦАЕ АФРИКА ШОАЙ ЛОIАМЕРЧА ПАЧЧАХЬАЛКХЕНАШТА ДУХЬАЛАРА ИМПЕРИАЛИСТИЧЕСКИ ПРОВОКАЦЕШ

Берлине хиннача Варшавски Договора юкъе дакъа лоацача пачхьалкхений Политически консультативни комитета совещане шоай викалаш бахийтача Болгаре Халкъа Республика, Венгерски Халкъа Республика, Германски Демократически Республика, Польски Халкъа Республика, Румыне Социалистически Республика, Советски Социалистически Республикай Союзо, Чехословацки Социалистически Республика, Гвинейски Республикана духьала колонизаторий агрессена дувзадена дIакхайкадь:

ПаргIатача Афрекана духьала керда зулам дахь империализмо. 22 ноябре гераа низаца суверенни пачхьалкхена, ВIашагIкхийттача Къамий Организаце члена — Гвинейски Республикана духьала агресси йолаьй португальски колонизатораша.

Дунен халкъашта юкъерча бокъон элементарни норманш чIоагIа голхаьнна цу авантюра дерхIар — Гвинеера прогрессивни режим дIайоаккхилга, керда вахар кьалдогa боде нийсь гвинейски халкъа дIакъоацилга, кхача мехка Iазепа дукъ юза а дуниц качдоллилга. Цу цхьан хана Африкерча кхыча шоай лоIамерча мехкашта а нотта хIама тохьегга лийохIад империалисташа. Цига бIарча, халкъаш довзарам доацадоаш тIаерзаль шоай неоколониалистски политика чакхяхa йоашка йиш хулийтаргйола порядкаш оттае гIертара уйлаш хIанз а йетанце ба уж.

Агрессораша дерхIар цхьаькхадар — колониальни расистски Iазара бож - мозрагIава багард, хьадорлея шоай кхел шоаш къоастаев гIертаи долча Гвинея (Бисау), Ангола, Мозамбика, Къулбехьен Африка, Зимбабве, Намибе халкъаша лоаттабу кортамукъален къовсам юхасоцабелга. Гераа низаца Гвинейски Республикана кагбахача португальски колонизатораша империалистически низай, африкански континента рузкъашта тIаккхача гIерташ мел бериа ударни отряда, гераа накъа шоашта кераийлах. Селларо эхь дайия гIа баккка цIаккха а доархIаргьяшар Португали ит мехка герз телаш, цун политикано, цу дайне къаман - кортамукъален болам болабе нагIертара лостам телки долча империалистически низай мукъагIа доацаш цар хьал ца лоацаш. Суверенни гвинейска пачхьалкхенах летача португальски военникий бе даьллад НАТО арсеналашкара герз.

Империалистий авантюре юкъагIьосаш датт, Гвинея халкъа лоттагIал долча африкански социалистически мехкаша, деррига прогрессивни антиимпериалистически низаша хьал а лоацаш толаме юхаетт гераа низаца тIаепа интервенция, ший мукъагIа зегIвахара йола ший бокъо лора а еш.

Гвинеяна духьалдарча империалистически агресси цIаьхха а хьаьхокх, колониальни расистски режимаш сихагIен цIепьба дIаяханза йон ца хилар. Колониализмо кхерам гIатуве деррига халкъашка машерам кхерамзлеенен. Африкански лаьттан тIа кхийттел маI йиса а колониальни режим юсаш мел йолча хана, цу районера колонизаторий беррига бIу эзаклоссален тIема базаш дIаяххьален йолча хана Африка пачхьалкхенаш маьршен паргIатен дегIатхьилга кхерама кIал латтаргда. Колониализми расизми цIепьаь дIайоаккхилга, шоай мукъагIара африкански мехкаш халкъашн кхотаденнагIен бIувеннагIен ме хул, цу дакъе Африкански Цхьогlон Организацена юкъе а, дунен антиимпериалистически боламе еоацача отрядаша чакхдоахаче гIулакхий цхьоегIо чIоагIагIа ме хул сихагIа кхоачашдулургда.

Совещане дакъа лоацараша хоадамболлаш бехке ю Гвинейски Республикана духьалара агрессе а империалистий неоколонизаторий кхыйола зуламе акцеш а. Цар бакъю гвинейски халкъо а деррига африкански халкъаша а паргIатон прогресси бахьан долаш, колониальни мехкашен хаскъаштен шоай лоIаме хила бокъо ялозох йола ООН-а декларацео лаазза чакхьаккхоо духьа лоаттабеча нийслон къовсамца шоай солидарность хилар. Шоай кортамукъале бахьан долаш лоаттабеча къовсаме, хьалхагIа а санна, социалистически пачхьалкхений оагIонтехьарча исевхостагIа доьдахьа йиш йолаш да Африка халкъаш.

БОЛГАРЕ ХАЛКЪА РЕСПУБЛИКАНА ХЬАЛХАРА
Тодор ЖИВКОВ
Болгарски коммунистически парте ЦК Хьалхара секретарь, Болгаре Халкъа Республика Министрий Совета Председатель.
ВЕНГЕРСКИ ХАЛКЪА РЕСПУБЛИКАНА ХЬАЛХАРА
Янош КАДАР
Венгерски социалистически болхлой парте ЦК Хьалхара секретарь.
Ене ФОК
Венгерски революционни болхлой - ахархой правительства Председатель.
ГЕРМАНСКИ ДЕМОКРАТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКАНА ХЬАЛХАРА
Вальтер УЛЬБРИХТ
Германе Социалистически едини парте ЦК Хьалхара секретарь, Германски Демократически Республика Пачхьалкхен совета Председатель.
Вилли ШТОФ
Германски Демократически Республика Министрий Совета Председатель.
ПОЛЬСКИ ХАЛКЪА РЕСПУБЛИКАНА ХЬАЛХАРА
Владислав ГОМУЛКА
Польски вIашагIкхийттача болхлой парте ЦК Хьалхара секретарь.
Юзеф ЦИРАНКЕВИЧ
Польски Халкъа Республика Министрий Совета Председатель.
РУМЫНЕ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКАНА ХЬАЛХАРА
Николае ЧАУШЕСКУ
Румынски коммунистически парте Генеральни секретарь, Румыне Социалистически Республика Пачхьалкхен совета Председатель.
Илие ВЕРДЕЦ
Румыне Социалистически Республика Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель.
СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКАЙ СОЮЗА ХЬАЛХАРА
Л. И. БРЕЖНЕВ
Советски Союза Коммунистически парте ЦК Генеральни секретарь.
А. Н. КОСЫГИН
Советски Социалистически Республикай Союза Министрий Совета Председатель.
ЧЕХОСЛОВАЦКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКАНА ХЬАЛХАРА
Густав ГУСАК
Чехословаке Коммунистически парте ЦК Хьалхара секретарь.
Любомир ШТРОУГАЛ
Чехословацки Социалистически Республика правительства Председатель.
Берлин, 1970 шера 2 декабрь.

СЪЕЗД гаргагIертача хана

ЧIоагIа дегаш гIоадьна болаш деддар советски халкъо Владимир Ильич Ленин вин бIаь шу хилар, юрта боахам-аьнера программа а лаьрхIа-тIанйцар КПСС ЦК июльски Пленума решенеш.

Юбилейни шера шерра социалистически яхь а йоаржаль къахьийгача района совхозий болхлоен колхозхошен юрта боахама продукташ кхара боарам дикка лакхбаьб. Пхе шера план районо деррига хьоахамех, духхьал дулх ца лаьрхIача, хинал хьалха кхоачашьяьй. Ялат хIалха дIаяхаяр питилетке кхедаьчул 131 процент дуккагIа—166 эзар тоннага дIакхаьчад, комсаш влаках 328 эзар тонн езача 332 эзар тонн чуенай. ХIара гектара тIара чудаьха ялат 4,6 центнер тIаккхийттад. Къаьстта дика толамаш даьхад района боахамаша юбилейни шера. Хьалхарча кхаь квартала йоккa езачул дикка тIех ехкай юрта боахама ерригa продукташ. Иштта, шура йоакхара план 124 процент кхоачашьяьй, дулх — 113 процент, фуаш—130 процент, фуаш — 130 процент, тха — 106 процент, ялат — 149 процент. ЛаьрхIачул тIех дIаенай Дальхенна комсаш, бахьадаараш, сом. ТIаккхийттад боахамашка леладу хьайбаш, лакхъенний цар продуктивность.

Укх шера нийс бетта баьча балха итогех тха района КПСС обкомеа Нохч-ГIалгIай Министрий Советен кара кара теда Цle байрака еннай. ХIьата районера кхо коллектив республикански Сийлен книжка тIа дIаязьяьй. Уж я Наурски чхьагIар доаккха завод, «Советская Россия» яха комсаш лелаю совхоз, № 4 йола ПМК.

Цхь соагIа 12 коллектив района Сийлен доска тIа яьхай, дукхача производства хьалхалаттараш КПСС Наурски райкомеа райисполкома Сийлен грамоташ еннай. Белгалъяккхаза яргъяц укх тIеххьарча шерашке къаьстта чIоагIа шоай экономика дегIайоалаяь «Красное знамя» яха колхоза «Победа», «Наурский» яха комсаш лелаю совхозаш.

Къахьегана овсарле дакъьрца дувзаденнa да цу боахаме йоаккхача продуко боарам иштта яйбалар, из цар даьл цуюга дIадодар дикка чухьаньха а доаккхаш. Шс бетта совхоза хинна пайда 903 эзар сомага дIакхаьчаб е планах 106 процент, хIьата укх питилетках боахаме хинне пайда 6,5 миллион сомаа тIехбьнна ба. Керттерча дакъе балха халача процессашта механизаци ерa кхашка шортта удобренеш а ехкаш хиф дехкарак цар боагIача тайпара теркам тIаахийтарах хьахинна да яь. Шерра пайда ма боахаме Iилнaя хьалха латтача опыташ карагIдаьйнач а.

Цу боахаме бIаьсти лаьттан кIалара комсаш хIанз механизмашна мукъайоах. Иштта комсий мугIарашта юкъе обработка яр, комсаш автомашинашта тIайоттар санна дола хале балхаш а кулгашца дейа лезаш мукъабаьнаб боахама комсаш лелераш.

Барт тайна коллектив я хIана цу совхозе вIашагIкхийттар. Дукхача къаьнк болча нахах латта из коллектив шийна хьалдашка уттаду декхараш дика довзаш а тоалаша кхоачашдеш а я. Из иштта да боахама администрацен паргийни организацен накa юкъе шерра кхетама болх лелабуйлаш цар къахьегам аттача бахкара, накъа хьал-торо тоадаре цар йоа кхо юклаь.

ХIанз шерра яхь йоаржаяй боахаме къахьегамхоша парте XXIV съезда баьа боагIача тайпара накъьбахара. Из болам боаржабаь дукха ха еце а хIакале духьа керда маякаш балгалбаьнаб совхозе. Иштта, къонача коммунистка В. Калистовас кулгалдеча бригада коллективо комсаш кхера шера план 145 процент кхоачашйир. Комсий бешамашнара деррига балхаш дилагIйолча хана цар чакхдахар бахьан добаш цу тайпара лела хьунехьан кхеба аьттув баьнаб цар.

Цу боахама коммунисташ хинн хиина а хинаб, хIьата дIахо йодача хана хургболаш а ба эггара хьагIча моттигашка шоай авангардни декхар сийленна кхоачашдеш. Иштта, совхоза тракторист коммунист Гриченко Николай бIаьсти 91 гектара тIара комсаш механизированни хьисапе доацача хана лаьттан кIалара мукъаяьккха хьалар. Отделено коммунисташа цехови организаце секретаралла держ яр из. Парте членаш трактористаш Т. Сушков М. Рябови комсаш леладеча беча цхьанна тайпарча балхах къахкаш бай. Даим шоай балха нормаш 150—200 процент кхоачашъеш ба уж. Балха опыт къоначарна дIайоавийташ, тIехьабусачарна нювкъостал деш хьабоагIа говза трактористаш.

Районе укх шера хьалхерча ленашка лена къахьегамхошта юкъе беш хинна политико-массови болх ленински юбилее боагIача тайпара съэра тIабервабаь бар. Кхетама болх беча чIоагIа лоархIаме да агитационни болх наькха вахаре хIана долаш долча гIулакхашца бувзар. КПСС ЦК июльски Пленум чакхйоаллаше а наха юкъе бахар тха агитатораш. Цар мерра дIайовзийтар цурна Пленума решенеш, дагабьаар къахьегамхоша парте XXIV съезда накъьболхаш цар де лерхIар фуд хьожаш. Цу денойше а керда лакхагIа доле декхараш тIанийтар района къахьегамхоша. Цар дош делла ялат планал 2600 тонн дуккагIа докхе, дулх — 330, тонн, шура — 517 тонн, комсаш —7 эзар тонн.

Дения дош гIулакхана чIоагIдар духьа хIанзе цхьадола балхаш даьд районе. Хаммаxьа лаьрхIачул 2,5 эзар гектар тIех а дуьш дIадийнад гураль дув ялат. ХIана кхашка суперфосфатаца подкормка ет ба механизатораш. Планал соагIа кийчъяьй районе яьб а. ДIадуча кондицега кхоачадаь ди деррига фу. Из бIаьсти дIадуьча дала цхьоалагIча классех мара ца хилийта лерхI оаха.

ЛиртгIа кийча яьар боахамаша хьайбаш чусоалара а. Соахкарчуа духкьа дуккагIа латт тха фермашта юке доаккъар.

ХIана техникана ремонт а болабеннаб колхозийн совхозийн механизатораш. Оттаьь баьнаб боахамашка болхлошта колхозхоштен агромероприятешн хьалха латта опыти дIайовзийтара яьша балха планаш.

Лоаща аьлча, IаIаьмате дукха мероприятеш балхаш чакхдоах районе парте съезд гаргагIертача хана.

Н. КАРАГИЧЕВА,
КПСС Наурски райкома секретарь.

ДIадодар кIезигденнад

Республике хIанз эггара дергIа йола шура йоаккхараш Гудермесски района «Гудермесский» яхача совхоза фермай болхлой ба. Цхьа центнер шурийга цар хIанз дIадохийт 11 сомаь 65 кепиг, планал дехь сом гарта кIезигагIа.

Шурийга дIадодар кIезигдара санна теркам тIаухийт упказа хьайбай продуктивность лакхьяра я. Иштта укх шера итт бетта соацк цу юкъа еьхкачул 396 килограмм дуккагIа еннай шура фермерча хIара IаIто. Цудуцьа толаме кхоачашьа боахама хьайбаш леладерашa планови задане а. Итт бетта шера план 80 процент кхоачашьяьй боахамо.

Белгалбаха беза боахаме хьалхалаттa доярaш Мехилова Залубан, Исаева Арипат, Балаева Нурман, кхыбараш.

Н. ЛЮТЕРОВ,
Гудермесски района юрта боахама управлене керттера зоотехник.

Оаха яздаьчун лерагIа

Укх шера 10 октябре «Сердало» газета тIа печатать яраьлар «Дахьа нарган» яха критически корреспонденции.

Газета белгалдаьхача кхоачамбоацарех лаьца ткега яху «Старогрознефть» НПУ ОРС-а начальника С. Шерипова. «Корреспонденце тIа белгалдаьха кхоачамбоацараш нийсденна хиннад. 7 сом 30 кепиг дакха доагIача лаарахи маларахи 8 сом 35 кепиг дакхка хиннад официантка Дехтяренкос клиентагара. ХIана дакъ мекача сагагара доагIачул соагIа 1 сом 5 кепиги даккхарах «Отдых» яхача ресторана официантка Дехтяренко 22 октябре ОРС-е техна приказагIа балхара дIаяккхай. Из дIаяккхарагIа долаь, приказ общественни кхачан ерригача предприятей кулгалхошта дIа а довзийтаь.

ПИСЬМОЙ ЛЕРАГIА

ХЬО ХАРЦ ВА, ИСМАIАЛ

Цхьа моллагIмар санна шай «аргIа» хьатIакхаччалца ьвния ца тоьхаш юстара диъна йиш йоцарех да хIара сона хьалхашка улла редакце дена письмо. Сахьт, минот ца йоаеш цIа лычна санна сиха новкъа вала везаш да из.

Малхэ «кIилеторг» сегар? Шоэйла дезаденна кьона шн дог. Везача зIамигача сагага маьре яхай йоI. Дуьнэ лезаш а селла сегота хьовза везаш а хIама дац из-м, айина хетала.

ХIьта а цхьаболча гIожача наха цу къонабарчй вахаре цкъа мара ца ниисйучa хозача денах Iаьржа ди даьд. Сакъердам, салоIам, деган тоам беш хIама хила лезача метте дорхал, эгIазал, къегзал ессай, керда гаргало хиначa шин тайпан нах шоьйла цIимхаое бIарахьеж, кIийлен хуьш, цаIаш хьулу, шоллагIбараш царна тIахкача гIерт. Шаккъегаш а шоай балхах, деча хIамах а баьнна цIейа багIа. ЙоIн зIамига сагт шоэй юртах, пахах а баьнна цкъа вьккхача шозлагIа бийса яккха йиш йоацаш лечкъаш лел.

Цхьа бутт гарга ха я из гIулакх ТIой-Юрта хинна, бакъда, лотасина цIи ди тIаьха сиздий мара лаьгIлуш яц.

Ниэ болаш хIама я — белам ахар. Шоинта из на ховш санна цхьабареш цунах кIаттIаббаш хIама да ала гIерте а IаламО хьа а хаелла ээар - ээар шераша дена вахаре долаш хьадоагIаш хIама да из. Цунна дуккьал яь ноагIо, цунна духьал яь карт йох: е дикаеца е вониa, атте е хала.

...Уж уйлаш еш водар со ТIой-Юртарча йоккхача, хозача гIнорсаша эргаьккхача улица тIа гIоала. Со шийла гIулакх долаш сaг волта а хоош кIалгIоала, ца тешшаш бIарахьежар сона цхьа воаккха сaг. Из вар маьре яхача йийй да Бенов МаIасий ИсмаIал.

Гуш дар ИсмаIалийна дилла я дахьа а моттиг йоацаш из гIулакх хала долта. Дешаш ца, къурташ а деш деча къамаьлaша ара ала гIертар дег чура дорх. «Сай цIен дезала юкъе а эггара хьамсарагIа хеташ шелъялар, къоьхьар кхераш хьалкденьча по сога хоиттам боацаш, са дагар йоацаш из дар хала да сона. Цу тIа цо ше ю хаьнд вьча а тоша хала да. IеIдьей яэ, — йоахар цо.

Хала да а да лезалхо дальна, ванна дезар, хетар па деш духьйхалар. ХIана вьча, зIамига долаш дена боча долаш я дезаш а кхоцу бер. Цхьабакъда кхийна дальча шин сакхетам, уйла, оамал, вахара никъ а болаш сaг хул берах. ТIаккха дас-нанас а кхетаде деза из. Кхийнача дезалхочун дагардар тернал е ца деш шоашта хеттар цунга хьайта гIерта безаш уж. ИсмаIалас ца кхетаряд цунах — пуш йоIах Фатимах (ПаьтIаматах) а дахар.

Фуд Фатима (ПаьтIамата) даьр?

Цу юрта вахача Гизаев Хьусейна-Башира Фатима еха нах баьхкийтаб. Дас ше цунга дIалургйоацалга шийна боккъонна гучедальча вож шийна везача зIамигача сагага маьре яхай. Вешта аьлча, мелла хала дале а шийна ьвча дукхаленна дукхьала яьнай Фатима. Ший дегIа да эггара хьалха ше йолга хьадьежад по.

Харцахьа даь дий по вэ? Вай наьха тхьовра хьалхарча законашка диллача харцахьа даьд. Къанача IаьдалегIа аьIийа кхинашнц дьь пурамегIа доашш маьреяле. Да раьза волча маьре яха езаш хиннай йоI, йоIа из ца везе а. Цу IаьдалегIа кхалсага цхьаккха а бокъо яцар. Цудухьа устгIаина, бежанна санна дас, вошас, мара доалдора цуна.

ХIанз из Iаьдал дIадаьнад. 53 шу да Октябрьски революци хинна а советски законаша кхалсагаи маIача сагаи нийсса бокъонаш ена а. Керда сакхетам, уйлаш, оамал йола керда сaг хьалкхиннав хIана вай мехка. Цо къоабалдац хьаьнара законаш.

Цу кердача советски замах хьаькхийнача сага Iаьдалах, баррига вай советски наьха Iаьдалах сел ИсмаIал эгIаз ваха везаш хIама дац цуп йоIо даьр. ХIана из гIулакх хинна даьдиначул тIехьагIа шийна эгIозваха везаш вар ИсмаIал, хIана ольча шай йийй дата фуд а ца ховш шийна хьатIадена шай юртара йишвоша цо юхатехандаь. Шай йоI ехь вена сaг хьаьнал къа я хьегаш во гIулакхаш долхаш воацаш а хилча, йоI зIамигача сага раьза а хилча дIалла еза моллагIчо а. ТIаккха цатоам бовгIац хьнан йоаIам юкъе. ИсмаIалас из даьдаш. Цудухьа цуна а дуккхача наха а цатоам баьннаб. Доллее, вооргна а бахке вар цэ ше ва.

ИсмаIала йоах «са йоI Iехаяьй». Из бакъдац. Ше хьо шикъ цуи дето хьалхе а къоабал баьбецаре, из цига маьре яхийта дукха хIама дезар.

«Сая со яхачуня дальта юкъе машар бе, дулам ма хилийта, сайна дезаш лаьж хa маьреа», аьнна КПСС райкоме цо яьхь займлаши йийшина кхм а чIоагIъехар из бах- чилавах йола са уйла.

ХIАНЗ хьаьцаргба вай цу гIулакха шоллагIбола оагIув. Фу даьл юрто, района органшаща из кIезига-дукха ца лоралуш цIеле техачул тIехьагIа иккха кийча болаш олабенна мела сенна латта гIулакх шийсача наьктIа лекхара, белхе волчоа сиха ше беже вола зIа а хайта-ц юкъе барт, машар бара?

Хьожарга шай эггара хьалха са а кхийна оарцагIбала дехкарийла болча юрто укх шера хержача комиссена юкъе болча наха фу ду. Юртсовета а цу комиссе а председатель вола Арсаев Дауд Москве командировке ваха цIатIа вацар. Цу доопа бокъонца дег а лазаш оарцагIаьнна ца комиссецара цхьа воккха сaг — Кодзоев ГIаз-Iаьла. Кхы сaг вац. Вожаш фу хул хьежаш санна гаьпнара ла а дувгIаш багIа, ховш багIе а ца ховш багIе а.

Гадиназькъанвен Беканаьйъанвен юкъе ухаш лела ГIаз-Iаьла.

Са сaг юхайта, йоах ИсмаIалас, тIаьхха мара тоама гIулакх дувцаргдац вай. Бакъда, ца из сaг юхалургьа, аьнна бокъо дац цо. Из ца елча Гадиназькъан кхалсаг юхалаш.

МоллагIча оагIонгахьоа доагIе а замаца ца тоаш, наха, къамаьнна шаш доаца хIама да ТIой-Юрта тахан эттар. ИсмаIал бакъвац, харц лув из, йоах наха. Из ахар, дувцар пайда бий укх шера бIьсти схол а яь тIехьадиса гIулакхаш юкъера дIалаха соцам а баь эгIача юрто харшаьмна ИсмаIал сонца веш из хилча.

«Сачох хIама хилац», — йоах ГIаз-Iаьлас. — Ерригача юрто хержача 50 саго а кхы болча наха а Iаьдал оарцагI а дьхкта ИсмаIал баота воалворе цаI хургдар. Цу тIа дукха ба юрта из гIулакх тайп-тайпара дувцаш а».

Укхаза деррига а хIанзалца даьр ер да. Сaг яхай. Шин тайпан наха юкъе доа деннад. Из хеза юкъ-юкъера пах цхьашанииша ухаш ИсмаIал волча ихаб. Да чIоагIвеннилга хайча уж а юхабаьнинаб, Фатимас ше лечкъаш лелачара кхьат даьтад КПСС райкоме. Райкомо ТIой-Юртарча юртсовете из дIадахьийтад. Юртсовето решени яьл. Из решени юха райкоме Iоаххьийтай. Цига хатабенннаб го.

Лоацца аьлча, юрта комиссесахьара, юрта а района организацешкахьара, милицегахьара деш цхьаккха новкъостал а долаш оарц а дац. ХIьта керда хинна лезал лечкъаш лела, оIаши кIалгIолла бIагIар а хьежаш лела Бекаьъонгаш Гадиназькъан. Цхьа чуйаха хиннаб йийй дай Гадиназькъанна доа де. Из бакъда е харц да хац сона, цхьабакъда, уж лам хургдолча оагIорахь ИсмаIалас из гIулакх хьувзадела-м гуш да. Цудухьа юрта Совето а цу тайпарча гIулакхашка хьажа дехкарийла йолча районни организацеша а дIакхетаве веза ИсмаIал ше харц хиларах.

М. ЗАНГИЕВ,
собкор.

МОСКВА. 1500-нэл совгIа кердо марали кьонза оттаьй лоахоргий Ерригтсоюзни ассортиментий кабинета экспозица. Царех да, кагIьэраш арахеца могаргьа.

Образецаш йолча станца хьехашка ластгаста бIаргагуш хул бераш. Царна хетар а тэрнаду.

СУРТА ТIА: экскурсовод Г. Л. Кондратенко, бераьта трактор— Ленинградски металлически надалай завода образец йоавийташ я.

В. КУНОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

БАЛХА КА ЙОАЛ

Институте кхара гIулакха уйлаш е йолаэнна а яцар Марина бродовеций курсашка деша йоадаш: дальнем нашнем гIоде дезаш дар гIулакх барзI класс яккха мара кхийнадацар цун. Курсаш йистедьхачул тIехьатIа Сунженски района Орджоникидзевская яхача станица центре йоалла бальадварийн сомен ларек хьийцар Героева Маринас. Курсашка дийшаш йолаш а, къахьега йолленача хьалхарча хана а балхаца сакьердалуш яцар Марина. Бакъда, цо дика кхетадора шай болх бе безаша цIенна гIоде дезаши хилар. Къахьеганах къехка це Iаьмача йоIо хичеч бесса дале в шай декхар дика кхоачашдора. Балха ах сахьт, сахьат хьалха хьайогIар. ЦIена кIай халат дуьха кьона продавец дахаца Iьмерза, безаме яр.

Хала хулар цуи болх къаьстта аьлкийн гураьл. Шай зIамигача култашка хIара деша бIаьш килограммаш баьцадараши соми доххар цо йiдархошка. Дукха хьялалехьа хьнвр долаш а безаме а йола продавец наьха бaга хьар. «Марина» аьле безаме цIи яха баьлар йiдархой.

Шоэй керда болхло декхар дика кхоачашдеш хилар хайра района култалхоша а Маринана совгIат делар. Иштта дIанхар ха, Дешеллакхар Марина балха а этта институте деша ца кхерах. Дего лийхачох ше кхийналга хайра цунна. Ше деча гIулакха наз раьза хилча дега тоам хулар Мариянна. Иштта дата а доацаш хьалха ца меттача тайпара безабелар цунна ше каралаьца болх. Цул совгIа ше чакхъяьхача курсех кхоачамбе лерхIаш яц Марина. Дийнахь болх а беш, сарахьа школе деш цо. Итт класс яьккхча заочно торгови институте деша яха лерхI Марине.

Со теш ше дагалаьцар цо тешшаме кхоачашдергхиларах, хIаьй ачи къахьегам дукха безаш ца лаьрхIар кхоачашдеш я Марина.

Т. САНТОВ.

ХIама ха ловрашта

Сенах хьахиннад-те мехкдаьтта?

Истори хилале хьалха лаьтта дахаш хиннача хьайбай тIехьех хьахиннад мехкдаьтта доах цхьаболча Iилмахоша, вокхар — минералах. ТIехьара уйла дукха яз йоацаш опытаца техьар СССР АН СибарегIен отделене геологеи геофизикеи института сотрудникаша А. Гонцовен В. Молчановен.

Лаьттан кIалхарча хища массаза йолаш я са ца доахкача хIамах хьахинна органически вещества. Аьшка окисляща уж дIайийнача тIехьагIа водородах хьалйизе мехкдаьтта хьахул царех.

Новосибирски Iилмахоша опыт еш органически хIамаш увш дола шай шийца аьшк доаллача лоабатеца дIаэду. Аьшка окислаша хиш хаьаш лоаттабеча буъзамах хьахула водород органически хIамаех дIокхетарца хьахула мехкдаьтта гарга йола веществаш.

Из опыт лаборатора боарамагIа йолча температураьи давленехи дIайихьа.

Лаьттан кIалха цу тайпара минеральни тоорех мехкдаьтта хьахулаш хилар «IогIдеш а из эксперимент.

Лаьннестонаш космосе

«Зонд-5» яхача советски космически станце массехк секундах Африкански континента бIарчера сурташ даьхар. Лаьттан тIера спутника тIа кхаччалца 90.000 километр бIаьхд никъ бале а сурташ тIа дика гуш да хиш, лоамаш кхоачалу моттигаш, кхметтел: хьунаш, кIотарташ, ярй ареш.

Космически сурта кхьметтел форда течене карта а даккха йиш я. Хеталургда хий массанахьа а цхьатарра деций, аьнна. Цхьабакъда кхьна хих температура хиларца къастам я течена. Цудухьа цун лакхе кучкай хьисапе е бедарий хьисапе лоршш гуш. Моргий зIамо хьахьокх малагIча оагIорахь дIайода из течени; хIаьта цун лакхе дуьзеннача морхаши хьахьокх течени дIайха я е шийла я.

Вай хана екха лоцнаш тоххаш бараш а географаш, гомеографаш шанашка хIолла чакхбуьлаш лела безаш. Космически кема тIора бIарга цIоцкъам тохалехь. Лаьттан моллагIча моттига карта даккха йиш я цар.

Тростнико хиш цIенду

Макса Планка института Iилмахоша Iодалха а сайца латта а хиш микробаш химически хIамаехи цIенде доах, тростникаш дIаерце. Гунадьнинад фенол эдаьхий тростника «цацах» чакхдаьккхача цунах дальла фенол дикка кIезигдеш хилар. хIаьта из чуэза тростник сиха деэI да а йоалу. ХIана хул из? Тростника хIара кваддратни сантиметра тIа 22500 бавцо садоаха пора я, цу чу гIолла чуэз цо фенол.

8 дийнахь хIара литр хих 10 миллиграмм фенол хьаоз тростнико, цул совгIа бIехача хишка хулаш йола лазараш хьеду дукха бактереш а йоаю.

ХIанз хьадеш да 70 хьар тростника кa дIабагIаребола Iаларч. Иштта тростникаш дIаегIа бокхий водоемаш хьаве планаш я Рурски областе а.

1970 шера арадаьннача «Вокруг света» яхача № 10 йолча журнала тIара.

МЕХКДАЬТТАХОЙ ВЕЗДЕХОД

Азербайджана промышленна техкача дика чекхьннай мехкдаьтта насосни скважинашта ремонт ю универсальни агрегат. ВIалла нинь бозцача гIолла а ворри хиннача тIаикхочалургйолаш я из машина. Болх ца беш сецача буровойна ремонт ера дувзаденна дола деррига балхаш хIанзалца мехкдаьттохоша лелаьча йохккийча механизмашчул дукха сихагIон тешамегIен ду цо.

Агрегата бу кортера бекх — дIа-юха боллалуш бола итт метр лакха лоами эшшача боарамга кхачабеш лакха дIаеттабар, пневматически подьемника стрелаш бекх бергбелаш дIанийсдар — автоматизаци яь да. Массаза я массеха балхлочун дукха хан ихьхьегаш дIоухаш хинна хала операци — стамена - кочалла белнисир вIашагIьиккхар, насосни штенг схаваша чура хьаьккхар, лакха тIера эза-йовикха оборудовани дIаяхьар — механизировани подьемникага шийга дургда. Цунга бехк баргаш хургва 75 гаара низ бечча трактера - вездехода тIа чIоагIьль йоалийча къаьстта шай тайпарча площадка тIара оператор.

Агрегатий - универсальний эггара хьалхара партий Бекински машинашьеча заводе ер шу чакхдоккхаш йургьа мехкдаьттахошта.

АПН. Расим АГАЕВ.

Тахани кхоанеи хургда

В. И. Ленина цIерагIара культура Дворец. Советски Конституце Денна хетадаь Заводской къахьегамхой салоIа ди 9.00, 11.00. «Пионер» яха кинотеатр хьийла да. 12.00. Йоккхача зале. Берий утренник. 14.00. «Шера ба са беза мохк» яха кIоргадиккахьара кинолекторий. 15.30. Духовой оркестра концерт. 16.00. «Нефтепереработчика» иллех хелхарий ансамбла концерт. 20.00. Хатташ сайре.

Химикий культура Дворец. 13.00. СССР Конституце Денна хетадаь праздничны концерт. 18.00. СагIема сайре.

Н. К. Крупская цIерагIара Дворец. 10.00. «Массаза а барт болаш даха аьннад тхога сийлахьча Ленинаэ» яха берий утренник. 14.00. Хроникально - документальни фильмаш хьокхарда. 19.30. Кагирхой салоIама сайре.

«Красный молот» завода культура ЦIа. 11.00. Конституце Денна хетадаь берий утренник. 18.00. Кагирхой салоIама сайре.

М. А. Горьке цIерагIара клуб. 17.00. СССР Конституце Денна хетадаь Иванова городоке бахача наьха торжественни собрание. 18.00. Художественни самодеятельность концерт.

КИМ цIерагIара клуб. 16.00. «Дунен тIа эггара демократически яр» яха (СССР Конституце Денна хетаяь) лекци. 17.00. «Комсомола дог, деттале» яха комсомольски илле фестиваль. 20.00. Кагирхой салоIама сайре.

20-ча участка клуб. 16.00. «Советски Конституци — дунен тIа эггара демократически яр» яха тематически сайре. Документальни кинофильмаш хьокхарда.

6 ДЕКАБРЬ

В. И. Ленина цIерагIара культура Дворец. 9.00, 11.00. «Пионер» яха кинотеатр хьийла да. 14.00. Йоккха зал. Ленински кинопутешествия занятие. 17.00. Духовой оркестра концерт. 18.00. Лекций зал. Харжархочун лекторий. «Октябрьски революци кхолла Советски Союзе къамаш доц дувцара» лекци. 20.00. Халхара сайре.

Химикий культура Дворец. 11.00. «Са Советски Даьхе». Кинофестиваль. 17.00. Духовой оркестра концерт.

Н. К. Крупская цIерагIара Дворец. 10.00. Октябрьски районерча дружинаший слет. 12.00. «Вилра рождённые» яха тематически кинош хьокхарда.

«Красный молот» завода культура ЦIа. 11.00. «Вожагий» яха журнала тIара къамаш хьалхеш. 17.00. «Са Даьхе баьцьх». Кинофестиваль.

Просвещение болхлой Республикански ЦIа. 11.00. Хьехархой ветеранни клуб. «Болха оагIош». 12.00. Хоровой коллективай выступленеш. 13.00. Струнни ансамбла концерт.

А. М. Горьке цIерагIара клуб. 13.00. Конституце Денна хетадаь берий утренник.

20-ча участка клуб. 16.00. «Баьзача мехка гIолла» яха кинообозрени.

КИМ цIерагIара клуб. 12.00. Берий утренник. 17.00. «Деррига доал Советашка» яхача лозунга тайп - тайпара этапаш» яха кинош. Тематически киноош хьокхарда.

Доазол денъара

ДОТТАГIАЛА ГIИШЛОНИЙ ТОК

БЕЛГРАД. (АПН собкорр.). Югославе йиллача ханал хьалхен лакхача маьке лаьрхIам промышленни эксплуатаце дIанийсай город Сисакера теплоэлектростанце хьалхара эргIа. Станце оттаьй Ленинградска металлически завода 210 мегаватт низ бола турбина, Ленина цIерагIча харьковски «Энерготяжмашо» хьаль генератор, Орджоникидзе цIерагIча Подольски машинаш еча завода кийчбь йоккха овсарле йола прямоточни яй.

Иллача ханал хьалха эксплуатаце дIайийцай Югославе йоккхагIа йолча «Обреновац» яхача теплоэлектростанце шоллагIа турбоблок.

— Ленинградскии харьковскии энергогIишлош хьалъерашца цхьана, — йоах советски специалистий бригада кулгалхочо инженера Лев Миронова, — «Обреновац» яха ТЭЦ хьаьльара экономически техническе гIо ду чехословацки доттагIаша а. Цар ухийта яьш эггара лакхагIча мaьхе лараIа доттIаш да.

Сийлахь - боккхача Октябра 53 шу дизара цIей дездечa довоцке Белградаеси Загребаген, Москвацен Ленинградацен вошал долча городашка, кердача электростанцей ток кхаьчай.

Г. ТКАЧЕНКО.

КЪЕ ВАХАР

64 шу дьнна Сэми 60 шу дальна Реги болх беш ба английски Девон яхача графстверча Оукхэмптоп яхача города гаьна йоаниаш яхача фермашка. Британски гIайренаш тIа 350 эзар сaг хулаш болча кхьча юртбоахама болхлоел къегIа а е бIаьтегIа а бaц уж. Английски кепайоазоно деча мукIаралга диллача, къахьегамхой цу категоре вахара хьала-тороп боарам статистика официальни эггара къегIчарех лерхI.

ХIьта Англе тIадеттлуш латтача кхачен продуктайи бахара эша гIулакхаш дарел маькаша кхыболча кIезига алапеш ийдеча бахача наьха тIэнашца цхьана кIалбитараш ба а ба Семи Реги.

«Цхьа баьхан хилла мара боацача кхачанга деррига алапи бIарчна дIадола, — йолаш Сэм «Сан» яхача газета корреспондентага, — селла кIезига ца дезала болх баь доаккхашдар. Хийла сайна сигарета пачка эца йиш йоацаш вус со, поттдийнахь шай куражка мала йиш ца хилар ше долаш».

«Болх ца беш со ма Iнтта а тхов-кIийле йоацаш вусаргва со.— йоах цунна тIехха Рега. — Цудухьа се балха тIа вожжалца букъ сеттабе безаргба са».

«Айса мел яьккха ха ферме болх беш яьккхай аз, — йаду Тонбриджа ше «Дейли Ньюс» яхача газетага дахьийтача письмо тIа. — Укх денношка фусамдас, ара а вьале, помещени мукъаялийта яьнцад сога. 20 шера болх баьчул тIехьагIа тхов-кIийле йоацаш виссав со.

Дуккхача шерашка болх баьчул тIехьагIа къабелча баха торо йоацаш бисача наха цу тайпарча пахах итташ а бIаьш а масалаш хкувла йиш яр.

Лондон.

В. ОСИПОВ,
ТАСС корреспондент.

Маймалаш чухьелхар

Массехк эзар маймал цIаьхха, дага а доацаш, чухьайдлад Риверс яхача штатерча нигерийски Отесене чхача городе, цига баха нах удавра а боахаш. Ерригa город маймалий карa йолаш цхьа юкъ яьккай. «Дейли таймс» яхача газета лерхIачунга диллача, маймалаш города чухьийлхад, уж даьха хьу хьела-е я Iаьржа денача хих кхерa а дении. Кхерабалар тIерадьньнача городе бахача наха массане а цхьана делхадь гонахьарча джунглешка чуккийсад маймалаш.

Ю. ДОЛЕТОВ,
ТАСС корреспондент.

Америкахски агрессораштен наьтIомчаштен дукхьаза толаме операцеш чакхйоахаш ба Къулбехьен Вьетнама патриоташ. Освобождение яхача кепайоазот агентства хьахкдайкадь чу тIа а бегIа Вьетнамски информационни агентства беча хоамагIа, Куангтай яхача провинце тIом беш болча Къулбехьен Вьетнама НВСО бIухоша октябрь бетта шин кIиранна шейна а ховаш яь а противника 350 совгIа салтех эзсара ва. 4 американски самолет чуийтай, 5 бронетранспортер хIалакьный.

СУРТА ТIА: тыне дIабоайташ ба ховаш яь марионеточни эскаа салтий.

– ТАСС фотохроника.

ШИН ШЕРА НАЬХА ДОГ ЧУДОАЛЛАШ

ПАРИЖ, 30 ноябрь. (ТАСС). Наьха дог шийна чуоттальь шин шу дизар лезаьях француаз Эммануэль Витрнас.

Операци яьй 1968 шера 27 ноябре Марселерча Сантиня яхача клинике. Цу хана лезз Витрна керчу деттлу 20 шу даьннача донара — автомобильни катастрофа а хинна еийача салтечун дог.

Кепатеха араяьначa даннестIа, кхьча наьха дегаш чуузттакь 170 пациент ва херригача дуьен тIа. Царех тхьо сaг мера ваш дийна виса.

ХIанз 51 шу даьнна вола Витрна цхьан бoарамагIа, цхьабакъда, хинаре вахар долаш ва, Iуйрийна массаза а хан-ханнахьа яйрго зарядка ю, араваьле фега лел. Цхьабакъда. хIара тIиранна цкъаза клинике а ухаш, цига дораш хьежийт Витрнас.

1970 шера 1 декабрера «Известеш».

БОЛХЛОШТА— БIАЙХА КХАЧА

Укх деношка «Красный молот» заводе хьнийллай общественни кхача кийчбу № 17 йола столови.

Столове кеогагIйолча оборудованеца Iалашъяй. Йолаш я холодильни установкаш чуатта помещенеш, кладовойш. Цига болх бертба къонача комсомольцаша. Цкъа Iоховшабь 100—140 сагага хIама даийте моттиг я цига. Заводa месткомо хIаьта неза болдочун, гIулакхечa сага хе кIезигагIа йоаргIолаш столове яха хаваш хоттаьй.

Болхлой цитта йоахо ю кхьче предприятеша а. ХIанз «Октябрьнефта», «Старогрознефта» гаьна хьача бурвдеттачa моттигашка, геологически партешка бIайха обедаш дIакхухьаргдола гIулакх вIашгIехьдамккхад. ХIьта бийсаш болх беш бараштa, иасала, локомотивш заво поездашца лелача бригадашта хаьрхIа болх беш я бийсанара буфеташ, цига массаза бa бIайха кхачa хул.

Укх тIехьарча кхь шера город Грозне 1600 моттиг йола 25 общественни кхача буа предприяте хьанйнай.

В. АЛАЕВ.

НАХ РАЬЗА БА

Дукха ха яц Назранрей района ТIой-Юртарча тика чу Каскевгiар Марсея Моалатхани болх беш бола. Бакъда, хIанзлехьа йiдархой раьзабеш вIашгIехьбаьккхаб цар шоай болх. Хьинар, низ ца кхобеш кхоачалу цар наьха гIулакхаш. Тика чу массаза а наха эша товараш хилийта гIерт продавецаш. Доккхараш мичахьара дена а Iалашде сагота худ, хIаьта нйдархошта къаьстта хоза хетар — продавецаш шоашна белабенна, Iьмерза хилар да. Цудухьа тика чу латтa юхарий нйдархошта дукха беза, царна баркал а оал.

Б. ГАСАРОВ,
дешархо.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллен Грознен морхаш а йолаш, нагIнагахьа йоачан а йолаш, малхбоалехьара гIаьххьача боараме мух а хьекхаш ха хила а фегара температура республике гIолла 0 градусагара 5 градусага кхоачаш. Грозне 1 градусагара 3 градусага кхоачаш йовхал йолаш хила я тарлу. ДIахорча шин дени шин буси морхаш а йолаш юкъ-юкъе, цхьайолча моттигашка мокагIо доачан а йолаш, шин а билла, бийсашка 2 градус йовхалгара 3 градус шелалга кхоачаш деношка 1 градус шелалгара 4 градус йовхалга кхоачаш хила я тарлу.

Метеостанци.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ЛадувгIа, хьажа

5 декабрь
ТЕЛЕВИДЕНИ

14.00 — Футбол. Ташкентера передача. 16.15 — Документальни фильмий киножурнал. 17.15 — СССР-а Конституце Де. 17.30 — «Ленински путешествиш» яха телевизионни фильм. 18.00—Заявкаех йола концерт (нохчий меттала). 18.30 — Кинолекторий. 19.30 — Дунен халкъашта юкъера обозрени. 19.45 — Шоаш, бераш. 20.05 — «Кремлевски курантеш» яха художественни фильм. 21.45 — Ираклий Андроников дувц.

РАДИО
6 декабрь

6.30 — Юрта Iуйре (эрсий меттала). 7.00 — Москва. 7.30 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.20 — «Сердало» газета обзор. 7.35 — Москва. 8.15 — Передачай программа. 8.22 — Хоамаш, реклама. 8.32 — Концерт — шьхьбузаш (эрсий меттала). 9.00 — Москва. 16.00 — Октябро хьадьераш. Советски Конституци Денга (гIалгIай меттала). 16.20 — Шай йоаккхача Даьхен да СССР-а Конституце Денга (эрсий меттала). 16.40— Лирически эшарий концерт (гIалгIай меттала). 17.00 — СССР-а халкъа иллеш. 17.40 — «Къона тIехье» (гIалгIай меттала). 17.55 — «Школьни глобус» яха радиовыпуск (эрсий меттала). 18.25 — «ДоттагIа» яха концерт (гIалгIай меттала). 19.00 — Москва.

6 декабрь
ТЕЛЕВИДЕНИ

14.00 — Хоккей. Дунен халкъашта юкъера турнир. 16.15 — «Къона ленинец» (гIалгIай меттала доакх). 16.55 — Бераша «Хьаьа тIол доттагIа» яха художественни фильм. 18.00 — «Знание» Iилман-популярни кинопрограмма. 19.00 — Американски столица юкъ. Передача ю телевидени района политически обозревателя Дружинина. 19.30 — Хоккей. Дунен халкъашта юкъера турнир. 20.05 — Шоаш, бераш. 20.15 — Аркадий Островске иллеш. Тхи фильмотекера. 21.00 — «Эггар чIоагIагIа лазагIаш вар» яха художественни фильм. 22.15 — Советски литературах, искусстве мастераш» яха кинопрограмма.

РАДИО

7.10 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.18 — «Ленинан некъ» газета обзор. 7.23 — Хоамаш, реклама. 7.35 — Передачай программа. 7.40 — Москва. 8.35 — Шоана дукхаезача эшарий концерт. 9.00 — Москва. 13.15 — «МугIарера советски сaг» яха концерт-зали. 15.40 — «СаллоIа минуташ» яха литературни передача (нохчий меттала). 16.00 — «Вай индустриальни мохк» (эрсий меттала). 16.15 — Концерт. 16.25 — «Къона тIехье» (нохчий меттала). 17.00 — «Литературни Нохч - ГIалгIайче» яха радиовыпуск (эрсий меттала). 17.30 — РадиоладувгIархой заявкаех йола концерт (гIалгIай меттала). 18.00 — Москва.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора—3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктохкама секретара — 3-34-38; партийни вахарех культура» промышленностех отделий — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отделех бухгалтерех — 2-60-71.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революци проспект 7/84.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-96; зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни культуры промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ05238, Заказ № 11743.